

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Ekrt Tomáš

Děpoltici – vedlejší větev Přemyslovců

Descendants of Depolt – cadet branch of Premyslides

Poděkování

Děkuji panu prof. Josefu Žemličkovi za četné rady, připomínky a za veškerý čas, který věnoval mně a mé práci. Dále děkuji Městské knihovně Louny za pomoc s vyřizováním knihovních mezivýpůjček a za neustálé prodlužování výpůjční doby některých titulů. V neposlední řadě bych chtěl poděkovat celé své rodině a přátelům za trpělivost, kterou se mnou a mými Děpoltici měli.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů a literatury.

V Praze, dne 9. května 2019

.....

Tomáš Ekrť

Klíčová slova:

středověk, Přemyslovci, Děpoltici, vedlejší větve, genealogie, postavení

Key words:

Middle Ages, Premyslides, descendants of Depolt, cadet branch, genalogy, rank

Anotace:

Autor se v průběhu své bakalářské práce zabývá vedlejší větví Přemyslovců – Děpoltici. Nejprve nastiňuje jejich genealogii, následně pozoruje postavení jednotlivých generací v Českém knížectví na pozadí jejich osudů. Dále autor také nastiňuje, co to znamenalo spravovat úděl, jaký byl význam údělu Děpolticů, ale i jejich nešťastný osud exulantů ve Slezsku.

Abstract:

Author in his bachelor's dissertation devote to cadet branch of Premyslides – descendants of Depolt. At first he sketch their genalogy, then he observe rank of each generation in the Czech Duchy and their fates. Then he also sketch what it meant to manage fief, what was significence of their land, and also their unhappy destiny in Silesian exile.

Obsah:

Úvod.....	7
1. Rozbor pramenů a literatury.....	9
2. České země ve 12. a prvních desetiletích 13. století.....	13
3. Genealogie Děpolticů a otázka tří nebo čtyř generací.....	17
4. Postavení a osudy Děpolticů.....	23
4.1 První generace.....	23
4.2 Druhá generace.....	28
4.3 Třetí generace.....	34
4.4 Čtvrtá generace.....	41
5. Mocenské zázemí Děpolticů.....	46
5.1 Úděl Děpolticů ve východních Čechách.....	46
5.2 Plzeňsko.....	55
6. Zhodnocení postavení rodu.....	58
Závěr.....	60
Prameny.....	62
Literatura.....	64
Přílohy.....	I, II

Úvod

Vedlejší větev Přemyslovců Děpoltici patří k méně známým oblastem v našich dějinách. Širší veřejnosti jsou tito Přemyslovci většinou úplně neznámí, na středních školách se o nich málokterý kantor během výuky zmíní. Přesto se jednalo o významné muže, kteří zasáhli nejen do událostí v Čechách, ale jejichž věhlas byl znám i za hranicemi české kotliny. A právě tento kontrast mezi tím, jak jsou české veřejnosti neznámí, a jaký je jejich význam pro dějiny 12. a první poloviny 13. století, mě přivedl k jejich studiu.

Pokud opomineme krátkou časopiseckou studii Josefa Šrámka¹ a drobné exkurzy v odborných publikacích věnovaných Přemyslovcům, byla poslední větší prací věnovanou Děpolticům kniha Miloše Šolleho², ve které jsou však Děpoltici upozaděni archeologií Kouřimi a snahou spojit toto hradské centrum s vedlejší větví Přemyslovců. To znamená, že celých devatenáct let nebyla Děpolticům věnována větší studie. Proto jsem se rozhodl ve své práci zrevidovat tuto vedlejší větev Přemyslovců, otázky s ní spojené a doplnit novější literaturu pro budoucí badatele. Cílem této mé práce bylo prostudovat osudy jednotlivých generací Děpolticů a z nich vysledovat jejich postavení. Samotný pojem postavení je však poněkud ošemetný, a proto je nutné vysvětlit, co jsem tím mínil. V této mé práci se jedná o mocenskou základnu Děpolticů, vztahy s pražským knížetem, později králem, ale i to, jak blízko měly jednotlivé generace Děpolticů k tomu, aby se právě ony staly vládci v Čechách, na což měli jako všichni ostatní Přemyslovci nárok. Dále jsem se v této práci věnoval genealogii Děpolticů, ve které panují značné rozpory mezi českými a polskými badateli, a pokusil jsem se sestavit na základě argumentace obou stran rodokmen Děpolticů. Částečně jsem se také věnoval údělnému panství těchto Přemyslovců, pokusil se nastínit jeho hospodářský a strategický význam, přičemž jsem neopomenul ani otázku Kouřimska. Stranou mé práce nezůstalo ani Plzeňsko, avšak pozornost mu byla věnována jen krátce, neboť nebylo v držení Děpolticů dlouhou dobu. V práci jsem se nevěnoval komparaci Děpolticů a jejich panství s ostatními vedlejšími větvemi středoevropských panovnických rodů, neboť bych se této problematice rád věnoval až v budoucnu.

Ve své práci jsem použil metodu komparace při srovnávání bádání českých a polských historiků ohledně genealogie Děpolticů a při srovnání osudů a postavení jednotlivých generací Děpolticů. Při sledování osudů jsem se snažil postupovat podle progresivní metody, či-li jsem

1 ŠRÁMEK, Josef. Po stopách zapomenuté přemyslovské větve Děpolticů: jeden pohnutý příběh ze středověkých dějin východních Čech. *Chrudimské vlastivědné listy*, 2013, č. 1, s. 6-10.

2 ŠOLLE, Miloš. *Po stopách Přemyslovských Děpolticů: Příspěvek ke genezi města Kouřimě*. Praha: Vyšehrad, 2000.

události vylíčil v pořadí, v jakém následovaly. Zároveň při snaze vyplnit mezery v osudech Děpolticů, či vysvětlení nějaké události jsem využil metodu dedukce.

V práci jsem nejprve nastínil prameny a literaturu, které se Děpolticům věnovaly, načež jsem se krátce věnoval situaci v českých zemích ve 12. a na počátku 13. století. Poté následuje kapitola věnovaná genealogii Děpolticů, v níž jsou představeny teorie tří a čtyř generací, pravděpodobná období narození jednotlivých Děpolticů a zpracován rodokmen rodu. Další kapitola se postupně věnuje osudům jednotlivých generací Děpolticů, ze kterých je sledováno jejich postavení. Po osudech Děpolticů následuje kapitola věnovaná jejich údělnému panství, v níž je jedna podkapitola věnovaná východním Čechám a druhá Plzeňsku. V ní byl nastíněn ekonomický a strategický význam obou oblastí, doba jejich držení Děpoltici a proč právě tyto oblasti byly dány do správy těmto Přemyslovcům. Poslední kapitola shrnuje vývoj postavení Děpolticů a to, jak blízko měly jednotlivé generace k tomu, aby usedly na pražský knížecí stolec.

1. Rozbor pramenů a literatury

Pramenů k Děpolticům není mnoho. Základem pro studium první generace je Letopis Vincencia³, který byl kaplanem biskupa Daniela, díky čemuž se pohyboval ve vysokých kruzích, a proto byl skvěle informovaný. Avšak i přes skvělou informovanost je nutné připomenout, že autor se ve svém díle snažil oslavit svého vladaře, vlastně v podobě Vladislava II. představil ideálního panovníka⁴. Díky tomu mohl záměrně upravovat některé informace a schovat úspěchy jiných za osobu knížete, později krále. Přesto se jedná o velmi užitečný pramen, mapující období od nástupu Vladislava II. do roku 1167, kde uprostřed věty končí⁵.

Dalším významným pramenem, jenž nás zpravuje tentokrát o druhé generaci Děpolticů, je Letopis Jarlocha, opata kláštera Milevského⁶. Přestože se nezmiňuje o Děpoltovi II. mnohokrát, zůstává pro nás neocenitelným zdrojem informací. Avšak při práci s ním je nutné si uvědomit, že autor měl vřelý vztah k církevnímu reformnímu hnutí⁷, a tudíž i biskupu Jindřichu Břetislavovi. Z tohoto pohledu je také nutné hodnotit některé informace, které nám podává. Navíc Jarloch zřejmě zpracoval své vyprávění o letech 1167-1198 v mezidobí let 1215-1222 částečně z vlastních vzpomínek, částečně z jiných zdrojů⁸. Na to, co sám zažil, nejednou odkazuje, ale odstup, se kterým se k událostem vrací, mohl vést k mýlkám. Například, když označoval Děpolta II. za vládce čtvrtiny Čech⁹, tak tato situace spíše odpovídala době Děpolta III., když bylo v držení Děpolticů i Plzeňsko.

Co se dalších narativních pramenů k Děpolticům týče, můžeme konstatovat, že nám buď uvádějí jen ojedinělé informace anebo pocházejí z pozdějších dob. Příkladem by mohla být Kronika tak řečeného Dalimila¹⁰, či z polského prostředí pocházející Velkopolská kronika¹¹. Jejich odstup od událostí nám však velmi komplikuje studium třetí a čtvrté generace Děpolticů. Nejlepším pramenem pro studium těchto generací je díky tomu diplomatický materiál.

3 VINCENCIUS. Letopis Vincencia, kanovníka kostela pražského. In: *Fontes rerum Bohemicarum II.* EMLER, Josef (ed.). Praha: nákladem Musea Království českého, 1874, s. 407-460.

4 KERNBACH, Anna – WIHODA, Martin. *Milevský letopis: zápisky Vincencia, Jarlocha a Ansberta*, Praha: Argo, 2013, s. 9 a 21.

5 *Fontes rerum Bohemicarum II.* EMLER, Josef (ed.), s. 404.

6 JARLOCH. Letopis Jarlocha, opata kláštera milevského. In: *Fontes rerum Bohemicarum II.* EMLER, Josef (ed.). Praha: nákladem Musea Království českého, 1874, s. 461-520.

7 KERNBACH, Anna – WIHODA, Martin. *Milevský letopis: zápisky Vincencia, Jarlocha a Ansberta*, s. 22.

8 *Fontes rerum Bohemicarum II.* EMLER, Josef (ed.), s. 406.

9 JARLOCH. *Letopis Jarlocha, opata kláštera milevského*, s. 479.

10 DALIMIL. Rýmovaná Kronika česká tak řečeného Dalimila. In: *Fontes rerum Bohemicarum III.* EMLER, Josef (ed.). Praha: nákladem nadání Františka Palackého, 1882, s. 1-302.

11 *Kronika Wielkopolska.* ABGAROWICZ, Kazimierz (ed.). Krakow: Universitas, 2010.

Literatura, která by se věnovala Děpolticům, také není příliš rozsáhlá. Na Děpoltice je sice možné narazit v podstatě ve všech pracích věnovaných Přemyslovcům, či dějinám Čech v 12. a 13. století, avšak prací, které by se primárně věnovaly tomuto rodu, zůstává poskromnu. Z nejstarších děl, která se věnovala Děpolticům, lze zmínit studie Dobnera a Kohna¹², avšak první česky psanou prací byl článek Rudolfa Kreutze¹³. Ten se však obsahově příliš nelišil od prací jeho předchůdců.

Na začátku 20. století se Děpolticům věnoval polský historik Stanislaw Zakrzewski¹⁴. Byl to právě on, kdo poprvé místo teorie o čtyřech generacích Děpolticů nastínil teorii tří generací. Ve své práci také poprvé označil magdeburského probošta Otu za Děpoltice, zatímco jeho předchůdci se domnívali, že jednalo o Piastovce. V českém prostředí se krátce poté věnoval Děpolticům Václav Novotný v rámci svých českých dějin¹⁵. Jeho práce se sice nevěnují primárně těmto Přemyslovcům, ale různé pasáže jeho díla ano. Je nutné říci, že vzhledem ke skvělé pramenné základně zůstává toto dílo dodnes užitečné. Jediné, co mu lze vyčíst, je jen krátký exkurz věnovaný čtvrté generaci Děpolticů, které autor mohl věnovat více prostoru v rámci svého díla.

Po těchto pracích se dlouho Děpolticům podrobněji nikdo nevěnoval. Samozřejmě vycházely různé práce věnované českým dějinám, či Přemyslovcům a v nich se různé pasáže věnované Děpolticům nacházely, ale tyto exkurzy nepřinášely nic nového a v podstatě jen shrnovaly díla předchozí¹⁶. Začátkem 80. let minulého století vstoupil do problematiky Děpolticů polský badatel Kazimierz Jasiński¹⁷. Ve svém článku navázal na teorii tří generací a pokusil se o její obhajobu a zároveň kritiku Novotného, který prosazoval teorii čtyř generací. Tato práce věnovaná jen genealogii sice přináší zajímavé údaje, obzvláště o dobách, kdy se mohli Děpoltici narodit, avšak s argumentací pro teorii tří generací se nelze ztotožnit. Větší význam má pozdější práce stejného autora věnovaná osudům Děpolticů v jejich slezském

12 DOBNER, Gelasius. *Historische Nachrichten von herzoglichen Geschlechte der böhmischen Theobalden. Abhandlungen einer Privatgesellschaft in Böhmen*, 1787, s. 1-38; KOHN, H. *Die böhmischen Theobalden. Nach Originalquellen und zum Theil noch ungedruckten Urkunden. Mittheilungen des Vereins für die Geschichte der Deutschen in Böhmen, t. VI*. Praha: Selbstverlage des Vereines, 1868, s. 185-195, 212-222.

13 KREUTZ, Rudolf. *Děpoltici z rodu Přemyslova a osudy jejich. XVII. program c.k. vyššího gymnasia slovanského v Olomouci*. Olomouc: Národní knihtiskárna Kramáře a Procházky, 1886.

14 ZAKRZEWSKI, Stanislaw. *Piast czy Przemyslida. Kwartalnik Historyczny 20*. 1996, s. 451-482.

15 NOVOTNÝ, Václav. *České dějiny I/II. Od Břetislava I. do Přemysla I.* Praha: Jan Laichter, 1913 a NOVOTNÝ, Václav. *České dějiny I/III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197-1253)*. Praha: Jan Laichter, 1925. Exkurz věnovaný čtvrté generaci se nachází ve svazku I/III.

16 Například FIALA, Zdeněk. *Přemyslovské Čechy: Český stát a společnost v letech 995-1310*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1975.

17 JASIŃSKI, Kazimierz. *Studia nad genealogia czeskich Dypoldowicow. Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka*. 1981, roč. 36, s. 59-68.

exilu¹⁸. Přestože i zde je nastíněna teorie tří generací, těžištěm práce jsou osudy Děpolticů z polské třetí generace, respektive třetí a čtvrté, s tím že hlavní pozornost je věnována jejich působení ve Slezsku. Právě v tomto tkví její největší přínos, neboť předchozí badatelé nevěnovali velkou pozornost osudům Děpolticů ve Slezsku.

V roce 1991 vyšel článek Jindřicha Dejmka¹⁹, který bych se neobával označit za jednu z nejlepších prací věnovaných Děpolticům v českém prostředí. Jeho autor díky důkladné práci s prameny a staršími pracemi představil osudy všech generací Děpolticů s tím, že neopomenul ani osudy čtvrté generace ve Slezsku. Také jako jeden z prvních autorů věnoval část svého textu úřednímu panství Děpolticů, které se pokusil vymezit a nastínit problémy s ním spojené. Jediné, co lze snad Dejmkovi vyčíst, je, že až na krátkou poznámku se nevěnoval Plzeňsku a že opomenul poslední Jasiňského práci o Děpolticích.

V roce 1996 se Děpolticům věnoval polský badatel Arkadiusz Szczwariński²⁰, avšak jeho práce byla jen shrnutím dosavadních informací a obhajobou teorie tří generací. Práce Miloše Šolleho, která vyšla roku 2000, jak již bylo řečeno výše, se věnuje převážně archeologii Kouřimi, kterou se snaží na základě archeologických nálezů spojit s Děpoltici. Autor se sice věnuje i dalším hradeckým centrům včetně Starého Plzeňska, krátce nastiňuje význam údělu, ale Děpolticům se věnuje jen na pár stránkách. Nemluvě o tom, jak žalostně malá pozornost byla věnována čtvrté generaci.

Kromě prací věnovaných zejména Děpolticům, docházelo ve stejné době ke vzniku větších děl věnovaných českým dějinám 12. a 13. století, která se dotkla problematiky Děpolticů, či je nějakým způsobem zmínila. Větší pozornost jim vzhledem k tomu, že se jedná o vedlejší větev Přemyslovců, která ani neusedla na knížecí stolec, nebyla v těchto pracích věnována²¹.

Z nejnovějších prací o Děpolticích lze zmínit exkurz v knize Josefa Žemličky²², ale

18 JASIŃSKI, Kazimierz. Działalność czeskich Dypoldowiców na Śląsku w pierwszej połowie XIII. In: KUCZYŃSKI, S. K. (ed.). *Spoleczeństwo Polski średniowiecznej: zbiór studiów*. T. 4. Warszawa: Państw. Wydaw. Nauk, 1990, s. 171-203.

19 DEJMEK, Jindřich. Děpoltici – K mocenskému postavení a osudům jedné větve Přemyslovců. *Mediavelia Historica Bohemica*, 1991, č.1., s. 89-139.

20 SZCZAWIŃSKI, Arkadiusz. Genealogia Dypoldowiczów. In: GÓRNY, Marek. *Genealogia: Studia i materiały historyczne*. T. 7. Poznań-Wrocław: Wydawnictwo Historyczne, 1996, s. 9-56.

21 Z těchto prací lze zmínit: ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí 1034-1198*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997; dále ŽEMLIČKA, Josef. *Počátky Čech královských 1198-1253, Proměna státu a společnosti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002; či první dva svazky Velkých dějin země Koruny české: BLÁHOVÁ, Marie – FROLÍK, Jan – PROFANTOVÁ, Naďa. *Velké dějiny země Koruny české. I. sv.* Praha: Paseka, 1999 a VANÍČEK, Vratislav. *Velké dějiny země Koruny české 2. sv.* Praha: Paseka, 2000; Nejnovější komplexní práci věnovanou Přemyslovcům představují: SOMMER, Petr – TŘEŠTÍK, Dušan – ŽEMLIČKA, Josef (edd.). *Přemyslovci: Budování Českého státu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009.

22 ŽEMLIČKA, Josef. *Přemyslovci: Jak žili, vládli, umírali*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005.

zejména již zmiňovanou krátkou časopiseckou studií Josefa Šrámka. I přes její malou délku v ní autor výstižně shrnuje osudy Děpoliců a problémy spojené s jejich studiem. Avšak vzhledem k rozsahu se nepouští do žádných rozsáhlejších úvah či teorií.

Ještě menší pozornost než osudům Děpoliců byla věnována jejich údělu. Pomineme-li různé narážky v dřívějších pracích, tak první exkurz této problematice věnoval Jindřich Dejmek. Dále přispěl ke studii panství Děpoliců Miloš Šolle, který se ve své knize věnoval všem hradeckým centrům, která měla spojitost s Děpolicí, ale jen krátce, aby je mohl dát do kontrastu s Kouřimí, které dal mnohem více prostoru. Lépe může pomoci při poznání východočeského panství Děpoliců kniha kolektivu autorů *Dějiny východních Čech: v pravěku a středověku (do roku 1526)*²³. Jedná se sice o dílo, které se nespécializuje na Děpoltice, ale rozsáhlé pasáže v něm jsou věnovány hospodářským, strategickým a ekonomickým aspektům východních Čech právě v době, kdy v nich sídlili Děpoltici.

23 FELCMAN, Ondřej – MUSIL, František (edd.). *Dějiny východních Čech: v pravěku a středověku (do roku 1526)*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009.

2. České země ve 12. a prvních desetiletích 13. století

Po celé období 12. a počátku 13. století měl o nástupnictví na knížecí stolec v Praze rozhodovat zákoník označovaný jako seniorátní řád či stařešinský zákoník, za jehož tvůrce bývá považován kníže Břetislav. Dle líčení Kosmy přednesl níže citovanou zásadu na smrtelném loži před zemskými předáky, které zavázal k tomu, aby ji dodržovali, načež 10. ledna 1055 zemřel: „*inter meos natos sive nepotes semper maior natum summum ius et solium obtineat in principatu, omnesque fratres sui sive qui sunt orti herili de tribu, sint sub eius dominatu.*“²⁴ Tento zákoník však nebyl ničím novým, neboť zásada seniorátu v knížectví platila zřejmě již od 10. století²⁵. K zdůraznění zásady nástupnictví a zavázání zemských předáků vedly zřejmě Břetislava praktické důvody, neboť zatímco v době, kdy se ujímal vlády on, byl rod Přemysla Oráče na pokraji vyhynutí, ve chvíli, kdy umíral, měl kníže 5 synů²⁶. Zatímco nejstaršímu Spytihněvovi měl připadnout dle seniorátního práva knížecí stolec v Praze, druhorozenému Vratislavovi, prostřednímu Konrádovi a nejmladšímu Otovi měly připadnout do správy vybrané provincie na Moravě, které však zřejmě drželi již před otcovou smrtí²⁷. Na čtvrtého syna knížete Břetislava jménem Jaromír čekal život duchovního, ale zatím se věnoval jen učení²⁸.

Zákoník jasně stanovoval, kdo má být novým knížetem, avšak i přesto byl tento právní předpis ještě doprovázen volbou předáků, o které se v něm nemluví. I samotná volba předáky byla zřejmě v českém prostředí dlouho známá, první písemně doložená volba knížete pochází již z roku 915. A přestože se díky seniorátnímu řádu v podstatě stala zbytečnou, docházelo k ní i nadále, dokonce k ní došlo několik dní po schválení stařešinského zákoníku předáky. Tato volba byla jistě jedním z předpokladů toho, aby se Přemyslovec stal českým knížetem, avšak sama o sobě plnila zřejmě jen formální funkci²⁹.

V generaci synů knížete Břetislava byl ještě zákoník dodržován. Po smrti Spytihněva II. nastoupil na knížecí stolec Vratislav II., po jeho smrti kníže Konrád, jehož smrtí roku 1092 vymřela generace Břetislavových synů. Nový kníže Břetislav II. se i přes stařešinský zákoník rozhodl prosadit za svého nástupce svého bratra Bořivoje, a dokonce roku 1099 požádal

24 KOSMAS. *Cosmae Chronicon Boemorum*. In: *Fontes rerum Bohemicarum II*. EMLER, Josef (ed.). Praha: nákladem Musea Království českého, 1874, s. 1-200, s. 87. „*aby mezi mými syny nebo vnuky vždy starší věkem měl největší právo na stolec v knížectví a všichni jeho bratři nebo ti, kteří jsou původem z panovnického rodu, byli pod jeho vládou.*“ EKRT, Tomáš (trans.).

25 ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí 1034-1198*, s. 73.

26 KOSMAS. *Cosmae Chronicon Boemorum*, s. 86.

27 WIHODA, Martin. *Morava v době knížecí 906-1197*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010, s. 116.

28 KOSMAS. *Cosmae Chronicon Boemorum*, s. 89.

29 STARÝ, Marek. K právním aspektům nástupnictví na knížecí stolec a královský trůn v Čechách za vlády Přemyslovců. In: *Právněhistorické studie*, Praha: Karolinum, 2005, s. 29-69, s. 29-32.

tehdejšího císaře Jindřicha IV., aby udělil jeho bratrovi Čechy v léno³⁰. Toto jednání vedlo mezi lety 1100-1125 k intenzivním bojům o pražský knížecí stolec a k tomu, „že se otázka mocenských pozic Čech stala výrazněji závislou na politice německých císařů.“³¹

Další období intenzivních bojů o pražský knížecí stolec nastalo mezi lety 1172 a 1197, kdy se o něj střetly „především dvě rodinné skupiny přemyslovského rodu: a to potomci Vladislava II. (Bedřich, Přemysl a Vladislav Jindřich) a jeho bratrů (Děpoltici a Jindřich Břetislav) proti synům Soběslava I. (Soběslav II., Oldřich, Václav II.), jimž všem konkuroval znojemský Konrád (II.) Ota.“³²

Pro uchazeče o knížecí stolec platilo po celé 12. století jedno zásadní pravidlo, kdo ovládá Pražský hrad a drží tamní trůn, na který byla dosazována knížata po volbě předáky, se velice pravděpodobně stane knížetem. Nejednalo se však o trůn v pravém slova smyslu, spíše jen o balvan či kámen, na nějž se asi dalo usednout³³. Toto usednutí na trůn bylo součástí širšího intronizačního ceremoniálu, který se prováděl vždy při změně vládce. Skládal se z výběru knížete, přivedení nového vládce k trůnu, intronizace, představení knížete shromážděným, aklamace, přísahy věrnosti a závěrečného obřadu³⁴. S přihlédnutím k tomu, že se celý rituál odehrával v Praze, můžeme konstatovat, že velkou výhodou ve snaze o získání knížecího stolce měli Přemyslovci sídlící v Praze. V případě smrti vládnoucího knížete se mohli se svou družinou urychleně zmocnit Pražského hradu a nechat předáky prakticky jen potvrdit daný stav věcí ještě před tím, než zpráva o smrti knížete dorazila na Moravu či do zahraničí, kde v exilu často pobývali někteří knížeti nepohodlní bratrance a jiní příbuzní. Na druhou stranu můžeme však říci, že tito muži hráli vabank, neboť v případě neúspěchu neměli žádné panství, na které by se mohli stáhnout. V nejlepším případě je pak čekal exil, v horším uvěznění příbuzným, který by se stal místo nich knížetem a jemuž by se nelíbily jejich ambice. Důkazem toho, jak důležitá byla blízkost ku Praze, jsou moravští Přemyslovci. Za celé 12. století se povedlo jen dvěma z nich usednout na pražský knížecí stolec, a to Svatoplukovi a Konrádu II. Otovi³⁵.

Významnou roli hrál v tomto období v nastolování nových knížat, jak již bylo výše řečeno, také panovník Svaté říše římské. Právě u jeho dvora často pobývali z Čech vyhnaní

30 *Přehled dějin Československa I [do roku 1526]*. Praha: Nakladatelství Academia, 1980, s. 136.

31 Tamtéž, s. 137.

32 FIALA, Zdeněk. *Přemyslovské Čechy: Český stát a společnost v letech 995-1310*, s. 21.

33 ŽEMLIČKA, Josef. *Přemyslovci: Jak žili, vládli, umírali*, s. 83.

34 KULECKI, Michal. Ceremoniál intonizacyjny Przemyslidów w X-XIII wieku. In: *Przegląd historyczny LXXV*. Warszawa: 1984, s. 441-451, s. 444. Dále k nastolování knížat například: SCHMIDT, Roderich. Die Einsetzung der böhmischen Herzöge auf den Thron zu Prag. In: BEUMANN, Helmut – SCHRÖDER, Werner (edd.). *Aspekte der Nationenbildung im Mittelalter*. Sigmaringen: Thorbecke, 1978, s. 439-463.

35 ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí 1034-1198*, s. 330.

Přemyslovci a trpělivě očekávali, kdy se v Čechách vládnoucí kníže panovníkovi znelíbí a udělí Čechy v léno někomu jinému, někomu, kdo u něj bude nablízku, což však nebylo nikdy učiněno zadarmo. Příkladem tohoto chování říšských panovníků může být udělení Čech v léno Oldřichovi Fridrichem Barbarossou roku 1173. Společně se svým bratrem Soběslavem, jemuž Oldřich jakožto staršímu ustoupil, museli oba Přemyslovci slíbit, že pošlou vojenské oddíly císaři do Lombardie³⁶. Otázkou však zůstává, do jaké míry udělení Čech v léno danému Přemyslovi reálně pomohlo. Lze předpokládat, že v případě Soběslava II. a jeho bratrů to byla právě pomoc císaře symbolizovaná udělením Čech v léno, která jim pomohla k návratu, i když bez podpory zemských předáků by se Soběslavovcům asi nepodařilo prosadit. Na druhou stranu opačným příkladem může být příběh Otíka Olomouckého, kterému se i přes udělení Čech v léno a asistenci císařského vojska nepodařilo získat český knížecí stolec, neboť vojsko, s nímž se tažení do Čech účastnil, bylo poraženo u Chlumce roku 1126 a on sám zde zahynul³⁷. Lze tudíž říci, že spíše než názor císaře, byla důležitá podpora zemských předáků.

Klid ve sváření o knížecí stolec nastal roku 1197, kdy poté, co jeho bratr Vladislav ustoupil a spokojil se s Moravou, se stal opět knížetem Přemysl³⁸. Přemysl se tedy ujal vlády nad Čechami a Vladislav nad Moravou s tím však, že prozatím nespravoval Olomoucko. Uklidnění situace v Čechách umožnilo pak Přemyslovi věnovat se zahraniční politice, se kterou měl již jisté zkušenosti, neboť díky mnohaletému pobytu v exilu získal orientaci v německých poměrech³⁹.

A právě za zahraniční pomoc Filipu Švábskému byl Přemysl v září roku 1198 povýšen na krále⁴⁰. Přemysl v následujících letech bojů mezi Filipem Švábským a Otou IV. Brunšvickým několikrát změnil stranu. Ve chvíli, kdy se zdálo, že vláda v říši je po smrti Filipa Švábského pevně v rukou Oty IV., podpořil Přemysl mladého Štaufa Fridricha. Tento tah přinesl úspěch, neboť 26. září roku 1212 vystavil Fridrich II. v Basileji českému králi a jeho bratrovi Vladislavovi tři listiny, které byly stvrzené zlatou bulou sicilského krále⁴¹. V první byla Přemyslovi potvrzena privilegia získaná od všech tří římských králů a vymezeny

36 JARLOCH. *Letopis Jarlocha, opata kláštera milevského*, s. 466.

37 KANOVNÍK VYŠEHRADSKÝ. Kanovník vyšehradský. In: *Fontes rerum Bohemicarum II*. EMLER, Josef (ed.). Praha: nákladem Musea Království českého, 1874, s. 201-237, s. 203.

38 JARLOCH. *Letopis Jarlocha, opata kláštera milevského*, s. 514.

39 ŽEMLIČKA, Josef. *Počátky Čech královských 1198-1253, Proměna státu a společnosti*, s. 91.

40 *Přehled dějin Československa I [do roku 1526]*, s. 217.

41 ŽEMLIČKA, Josef. *Počátky Čech královských 1198-1253, Proměna státu a společnosti*, s. 104. Z nejnovější literatury ke Zlaté bule sicilské lze zmínit: WIHODA, Martin. *Zlatá bula sicilská*. Praha: Argo, 2005; WIHODA, Martin – ŽEMLIČKA, Josef (edd.). *Zlatá bula sicilská: mezi mýtem a realitou*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016.

jeho povinnosti. Druhá listina mu dávala některá zboží v Horní Falci. Třetí listina byla adresována Vladislavu Jindřichovi a Fridrich mu v ní dědičně potvrzoval Mocran et Mocran⁴².

Zejména první listinou dosáhl Přemysl nepopiratelného úspěchu a mohl se začít soustředit na další věc. Tou bylo snaha prosadit králova syna Václava za jeho nástupce. Problémem však bylo, že zde byl i nadále stařešinský zákoník, byť mnohdy nedodržovaný. To se mu povedlo odstranit roku 1216 takzvanou Zlatou bulou ulmskou, která stanovila zásadu, že prvorozenost se cení více než hlas předáků⁴³.

Vzhledem k tomu, že Vladislav Jindřich zůstával bezdětný a z moravských Přemyslovců žil již jen kanovník Siffrid⁴⁴, zůstávaly Přemyslovi jen dva problémy. Jeho prvorozený syn Vratislav, který se mu narodil ze sňatku s Adlétou Míšenskou, se kterou se za pomoci biskupa Daniela rozvedl. Vratislav však mohl být i nadále mnohými považován za Přemyslova prvorozence, byť Ulmská bula považuje za Přemyslova prvorozeného Václava⁴⁵. Druhým problémem byli Děpoltici, poslední z přemyslovských vedlejších větví, v jejichž čele stál tehdy Děpolt III., který by si v případě platnosti seniorátu mohl činit nárok na královský trůn.

42 VANÍČEK, Vratislav. *Velké dějiny země Koruny české 2. sv.*, s. 109. Specificky k problematice Mocran et Mocran kromě prací o Zlaté bule sicilské lze například zmínit: WIHODA, Martin. Mocran et Mocran jako prostor k zamyšlení. *Časopis Matice Moravské* (2007), roč. 126, s. 377-410; ŽEMLIČKA, Josef. Mocran et Mocran. Třetí basilejská listina Fridricha II. v kontextu Zlaté buly sicilské. *Český časopis historický* (2007), roč. 105, s. 305-350.

43 WIHODA, Martin. *Zlatá bula sicilská*, s. 148.

44 ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí*, s. 75.

45 WIHODA, Martin. *Zlatá bula sicilská*, s. 144.

2. Genealogie Děpolticů a otázka tří nebo čtyř generací

Zakladatel rodu Děpolticů Děpolt I., mladší bratr knížete Vladislava II., jenž byl později ozdoben královským diadémem, se narodil knížeti Vladislavu I. a jeho choti Richenze z Bergu⁴⁶, která byla dcerou švábského hraběte Jindřicha z Bergu⁴⁷. Samo jméno Děpolt latinsky Theobaldus není typické pro české prostředí. Potomku knížete mohlo být dáno právě kvůli ze Svaté říše římské národa německého pocházející choti českého vladaře, neboť jméno Theobaldus je v německém prostředí poměrně rozšířené, jak dokazují různé svědecké řady panovnických listin. Datum jeho narození nám prameny nesdělují. Když se o Děpoltovi dočítáme poprvé, tak je to v souvislosti se vzpourou proti novému knížeti Vladislavu II. roku 1142, během níž Děpolt stál na straně svého bratra a po porážce v bitvě statečně hájil Pražský hrad⁴⁸. Vzhledem k tomu, že Děpolt popisovaný Vincenciem je již zřejmě dospělým mužem, předpokládáme jeho narození ve druhém desetiletí 12. století⁴⁹. Uvědomíme-li si, že jeho otec Vladislav I. zemřel roku 1125⁵⁰ a že měl Děpolt ještě mladšího bratra Jindřicha⁵¹, můžeme uvažovat, že se Děpolt I. musel narodit někdy před rokem 1124. Polské bádání ještě toto období poněkud roztahuje a vymezuje jej mezidobím 1118-1124⁵². Rok smrti Děpolta I. je nám naopak znám přesně, neboť Děpolt I. zahynul společně s biskupem Danielem roku 1167 v Itálii, dle Jarlocha na horko a morový vzduch⁵³. Mnohem pravděpodobnější by však byla epidemie malárie, která zdecimovalo nejedno vojsko táhnoucí v létě Itálií. Stalo se tak buď 14. nebo 15. srpna⁵⁴.

Starší bádání se domnívalo, že Děpolt I. pojal za manželku Sibyllu Wittelsbašskou⁵⁵, avšak pozdější výzkum zjistil, že jeho chotí se stala jedna z dcer Albrechta Medvěda z Branibor⁵⁶, avšak přesně nevíme, o kterou se jednalo. Někteří starší němečtí badatelé uvažovali o devátém dítěti jménem Gertruda⁵⁷, avšak jisti si v tomto ohledu nejsme. Zároveň nevíme, kdy došlo ke sňatku. Obecně se předpokládá, že to bylo v období, kdy nám Děpolt I. mizí z pramenů, tudíž mezi lety 1147 a 1155⁵⁸. Naopak však víme, že Děpoltovi jeho

46 ŠOLLE, Miloš. *Po stopách Přemyslovských Děpolticů: Příspěvek ke genezi města Kouřimě*, s. 59.

47 KREUTZ, Rudolf. *Děpoltici z rodu Přemyslova a osudy jejich*, s. 3.

48 VINCENCIUS. *Letopis Vincencia, kanovníka kostela pražského*, s. 412.

49 DEJMEK, Jindřich. *Děpoltici – K mocenskému postavení a osudům jedné větve Přemyslovců*, s. 92.

50 KOSMAS. *Cosmae Chronicon Boemorum*, s. 193.

51 ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí*, s. 222.

52 SZCZAWIŃSKI, Arkadiusz. *Genealogia Dypoldowiczów*, s. 15.

53 JARLOCH. *Letopis Jarlocha, opata kláštera milevského*, s. 461.

54 NOVOTNÝ, Václav. *České dějiny I/II. Od Břetislava I. do Přemysla I.*, s. 959.

55 KREUTZ, Rudolf. *Děpoltici z rodu Přemyslova a osudy jejich*, s. 15.

56 NOVOTNÝ, Václav. *České dějiny I/II. Od Břetislava I. do Přemysla I.*, s. 961.

57 HEINEMANN, Otto von. *Albrecht der Bar: Eine quellenmässige Darstellung seines Lebens*. Darmstadt: G. G. Lange, 1864, příloha: rodokmen.

58 SZCZAWIŃSKI, Arkadiusz. *Genealogia Dypoldowiczów*, s. 17.

manželka porodila dvě děti – syna Děpolta II. a dceru Hedviku⁵⁹, která se stala manželkou hraběte Fridricha z Brehmy, jemuž po svatbě porodila tři děti a roku 1210 zemřela⁶⁰. Nelze však vyloučit i narození dalších potomků, kteří však zemřeli v dětském věku, což však nelze vyloučit ani u všech následujících generací.

Rok narození Děpolta II. obdobně jako v případě jeho otce není znám. S jistotou bychom mohli říci, že se narodil před rokem 1167, kdy se o něm kronikář Jarloch zmiňuje jako o chlapci⁶¹. Předpokládáme tedy, že se narodil někdy před rokem 1158⁶², před výpravou svého otce do Itálie. To samé lze předpokládat i o jeho sestře. Samo označení chlapec by nás pak mohlo vést k tomu, že se mohl narodit spíše v letech 50., zhruba v jejich polovině, z čehož bychom mohli uvažovat o tom, že i k sňatku jeho rodičů muselo dojít v 50. letech. Stejně jako u jeho otce, i u Děpolta II. známe rok jeho smrti, a dokonce i přesný den. Děpolt II. zemřel během třetí křížové výpravy u Akkonu dne 21. listopadu 1190⁶³.

Ohledně toho, koho Děpolt II. pojal za manželku a kolik měl vlastně potomků, se badatelé rozcházejí. Zatímco české bádání reprezentované Václavem Novotným a Jindřichem Dejmekem hovoří o čtyřech generacích Děpolticů, polské bádání reprezentované zejména Stanislawem Zakrzewskim, Kazimierzem Jasińskim a Arkadiem Szczawińskim hovoří o generacích třech⁶⁴. Shoda mezi polskými a českými badateli však nepanuje ani v otázce odchodu Děpolticů z Čech. Zatímco polské bádání klade jejich odchod do období vlády krále Václava I.⁶⁵, české bádání jej na základě svědectví Dalimila⁶⁶ klade do vlády Přemysla Otakara I.

Dle polského bádání se Děpolt II. mezi lety 1177-1182 oženil s Adelajdou⁶⁷, což byla sestra vratislavského knížete Jindřicha Bradatého, jenž na svém dvoře přijal Děpoltice po jejich vyhnání z Čech⁶⁸. Z jejich svazku se mělo zrodit 5 synů, a to jmenovitě Děpolt III. nazývaný i Bořivoj, Soběslav, Boleslav, Ota a páté dítě jménem Přemysl, který však zemřel mlád. Můžeme předpokládat, že nejmladší z dětí se mohlo narodit až roku 1190, tedy až po odchodu svého otce na křížovou výpravu⁶⁹.

59 SOMMER, Petr – TŘEŠTÍK, Dušan – ŽEMLIČKA, Josef (edd.). *Přemyslovci: Budování Českého státu*, příloha: rodokmen Přemyslovců.

60 NOVOTNÝ, Václav. *České dějiny I/II. Od Břetislava I. do Přemysla I.*, s. 962.

61 JARLOCH. *Letopis Jarlocha, opata kláštera milevského*, s. 461.

62 ŠRÁMEK, Josef. *Po stopách pozapomenuté přemyslovské větve Děpolticů*, s. 7.

63 BLÁHOVÁ, Marie – FROLÍK, Jan – PROFANTOVÁ, Naďa. *Velké dějiny země Koruny české. I. sv.*, s. 661.

64 ŽEMLIČKA, Josef. *Přemyslovci: Jak žili, vládli, umírali*, s. 232.

65 ŠRÁMEK, Josef. *Po stopách pozapomenuté přemyslovské větve Děpolticů*, s. 9.

66 DALIMIL. *Rýmovaná Kronika česká tak řečeného Dalimila*, s. 163.

67 JASIŃSKI, Kazimierz. *Studia nad genealogia czeskich Dypoldowiców*, s. 67.

68 ŽEMLIČKA, Josef. *Přemyslovci: Jak žili, vládli, umírali*, s. 232.

69 JASIŃSKI, Kazimierz. *Studia nad genealogia czeskich Dypoldowiców*, s. 67.

České bádání v návaznosti na Václava Novotného předkládá tezi čtyř generací rodu Děpolticů. Choť Děpolta II. nám zůstává neznámá a Adelajda sestra Jindřicha Bradatého se stane až manželkou Děpolta III.⁷⁰, který se měl však narodit již počátkem 70. let⁷¹. Děpolt II. měl dle českého bádání zplodit se svou neznámou manželkou tři syny – Děpolta III., Soběslava a Boleslava⁷², kteří se zřejmě narodili také v 70. letech obdobně jako jejich bratr. Děpolt III. podle této teorie vstoupil v letech 1190-1191 do manželství s Adelajdou⁷³, která mu měla porodit 5 synů – Otu, Bořivoje, Boleslava, Soběslava a Přemysla, který měl stejně jako v teorii tří generací zemřít mlád⁷⁴.

Dle mého názoru se jako pravděpodobnější jeví teorie o čtyřech generacích Děpolticů, uvážíme-li následující. Horní hranicí polského bádání pro sňatek Děpolta II. s Adeljdou je rok 1182. V tom případě by však manželka Děpolta II. musela v mezidobí let 1182-1190 porodit 5 synů s tím, že poslední musel být počat někdy před odchodem Děpolta II. Vzhledem k tomu, že vojska císaře Fridricha Barbarossy vyrazilo 11. května 1189⁷⁵ a že Děpolt II. se k němu připojil se svým vojem až v Ostríhomi⁷⁶, lze předpokládat, že poslední dítě muselo být počato před začátkem léta roku 1189. Tudíž za 7 let musela Adelajda porodit 5 synů. To by se stihnout dalo, ale je zde otázka, o které prameny mlčí. Otázka dětí, jež zemřely krátce po porodu. Vzhledem k vysoké úmrtnosti dětí a kojenců ve středověku bychom mohli předpokládat, že kromě oněch zmiňovaných pěti dětí mohla Adelajda porodit děti další, které však zemřely příliš mladé či krátce po narození. Nebo mohla porodit nějaké dcery, o kterých často středověké prameny mlčí. Uvážíme-li navíc, že ani v polské třetí generaci a ani české třetí a čtvrté generaci Děpolticů se nevyskytuje vůbec žádná žena, tak můžeme říci, že je to přinejmenším věc zarážející, či dokonce nepravděpodobná. Tudíž bychom mohli předpokládat, že Adelajda porodila v tomto mezidobí vícekrát, ale v tu chvíli dostává teorie tří generací vážné trhliny, neboť víc potomků by při horní hranici nezvládla. Navíc si musíme uvědomit, jak by pro manželku Děpolta II. bylo fyzicky náročné zvládnout takové množství porodů v tak krátkém čase, nemluvě o tom, že ve východočeském údělu jí nemohla být poskytnuta taková péče jako v Praze. Kromě výše uvedeného dostává polská teorie další

70 NOVOTNÝ, Václav. *České dějiny I/III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197-1253)*, s. 555.

71 DEJMEK, Jindřich. *Děpoltici – K mocenskému postavení a osudům jedné větve Přemyslovců*, s. 130, poznámka 93.

72 SOMMER, Petr – TŘEŠTÍK, Dušan – ŽEMLIČKA, Josef (edd.). *Přemyslovci: Budování Českého státu*, příloha: rodokmen Přemyslovců.

73 DEJMEK, Jindřich. *Děpoltici – K mocenskému postavení a osudům jedné větve Přemyslovců*, s. 130, poznámka 93.

74 ŠOLLE, Miloš. *Po stopách Přemyslovských Děpolticů: Příspěvek ke genezi města Kouřimě*, s. 60.

75 BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha: nakladatelství Leda, 2013, s. 220.

76 NOVOTNÝ, Václav. *České dějiny I/II. Od Břetislava I. do Přemysla I.*, s. 1107.

trhliny ve chvíli, kdy si uvědomíme, jak jsou podle ní Děpoltici dlouhověcí. Děpolt III. zemřel buď roku 1235, nebo roku 1236⁷⁷. Pokud by se narodil krátce po svatbě, což bychom mohli předpokládat vzhledem k tomu, že se jednalo o nejstaršího syna, přišel by na svět v mezidobí let 1177-1183. V době jeho smrti mu tedy bylo mezi 53 a 59 lety, a to dodejme, že nezemřel přirozenou smrtí⁷⁸. I dva další synové Děpolta II. by se podle ní dožili požehnaného věku. Soběslav měl zemřít po roce 1247, ale podle polského bádání se mohl dožít až roku 1255⁷⁹. Boleslav měl padnout v bitvě u Lehnice 9. dubna 1241 a Ota zemřel kolem roku 1226⁸⁰, tudíž můžeme říci v průměrném věku, předpokládáme-li narození jeho i jeho dvou bratrů v mezidobí let 1178-1188 (rok 89 není započítán z důvodu mladšího bratra Oty jménem Přemysl). I Adeljda by se dožila více než požehnaného věku, a to po minimálně pěti porodech. O Adeljdě totiž z polských kronik víme, že se svými syny přišla po vyhnání z Čech do Slezska⁸¹. Přikloníme-li se k tomu, že tento odchod nastal roku 1223⁸² a že se Adelajda vdávala přibližně v 15-20 letech, vyjde nám, že při odchodu z Čech by byla stará nejméně 60 let. To je ve středověku na ženu poznamenanou mnoha porody více než požehnaný věk. Navíc nutno připomenout, že Adelajda nemusela se svými syny odejít z Čech po údajné bitvě u Kouřimi, jak o ní píše Dalimil, neboť polské prameny vypravují, že po smrti Děpolta markraběte moravského, byla Adeljda se svými syny vyhnána jednookým králem českým⁸³, tudíž ještě o pár let později. Navíc nám do tohoto konceptu nezapadá dítě jménem Přemysl, o kterém víme, že do Slezska odešel, ale poté z pramenů mizí⁸⁴. Jestliže se narodil po odchodu otce na křížovou výpravu, tak by mu bylo při odchodu do Slezska roku 1223 přes třicet let. Jak je poté možné, že zemřel mlád? Dále je zarážející fakt, že polské kronikářské prostředí hovoří o vyhnání Adeljdy po smrti jejího manžela. Ale Děpolt II., který je podle teorie tří generací jejím manželem, zemřel už roku 1190 a Děpoltici Čechy podle ní opouštějí až za vlády Václava I. I přes mnou nastíněnou kritiku nelze odsunout polské bádání stranou. Velmi užitečné jsou úvahy tamních badatelů o mezidobí narození, svateb, ale i úmrtí jednotlivých Děpolticů.

Presuňme se nyní zpět k teorii čtyř generací Děpolticů, která, jak jsem vysvětlil výše, se mi jeví jako pravděpodobnější. Rok narození Děpolta III., ani jeho dvou bratrů Soběslava a

77 JASIŃSKI, Kazimierz. *Studia nad genealogia czeskich Dypoldowiców*, s. 67.

78 ŽEMLIČKA, Josef. *Přemyslovci: Jak žili, vládli, umírali*, s. 233.

79 SZCZAWIŃSKI, Arkadiusz. *Genealogia Dypoldowiczów*, s. 40.

80 ŠRÁMEK, Josef. *Po stopách pozapomenuté přemyslovské větve Děpolticů*, s. 9.

81 NOVOTNÝ, Václav. *České dějiny I/III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197-1253)*, s. 555.

82 DEJMEK, Jindřich. *Děpoltici – K mocenskému postavení a osudům jedné větve Přemyslovců*, s. 118.

83 *Kronika Wielkopolska*. ABGAROWICZ, Kazimierz (ed.), s. 151.

84 DEJMEK, Jindřich. *Děpoltici – K mocenskému postavení a osudům jedné větve Přemyslovců*, s. 119.

Boleslava není znám. Vzhledem k tomu, že se Děpolt III. a Soběslav vyskytují jako svědci v listině Jindřicha Břetislava z roku 1194⁸⁵, dalo by se předpokládat, že byli v této době oba dospělí, tudíž narození určitě před rokem 1180. Jindřich Dejmek se dokonce domnívá, že Děpolt III. byl již v tomto období ženat s Adeljdou⁸⁶. Můžeme tedy předpokládat, že ke sňatku jeho otce Děpolta II. muselo dojít přibližně v polovině 70. let, jinak by jeho dva nejstarší synové nemohli být roku 1194 dospělí. O smrti obou Děpoltových bratrů mnoho nevíme, jen předpokládáme, že zemřeli nejspíše před rokem 1223⁸⁷, ale možná i dříve, neboť v pramenech je nacházíme naposledy roku 1213. I osud a smrt Děpolta III. zůstává nejasný. Jediný český pramen k této události je až o století starší Dalimil, jenž nám říká o jeho smrti v bitvě u Kouřimi roku 1223, avšak Dalimil zde považuje Děpoltice za potomky zlického knížete Radoslava⁸⁸, protivníka svatého Václava. Je tedy možné, že sama bitva je jen kronikářovou fabulací a propojením Děpolticů se starým zlickým knížetem a též jeho snahou přirovnat Přemysla Otakara I. právě k patronovi české země. Na druhou stranu autor Velkopolské kroniky vypráví, že Adeljda byla vyhnána po smrti svého muže markraběte moravského jednookým králem. Titul markraběte moravského je sice zavádějící, neboť jen víme, že po smrti Vladislava Jindřicha roku 1222⁸⁹ zřejmě Děpoltici usilovali o pozici na uprázdněné Moravě, ale její držení a titul s ní spojený je jen fikcí polských kronikářů, kteří nebyli nakloněni Českému království a českým králům⁹⁰. Fikcí zůstává zřejmě i tento pozdější odchod. Předpokládáme tedy, že Děpolt III. skutečně zemřel kolem roku 1223 možná i usilujíc o ovládnutí Moravy, ale zřejmě ne na bitevním poli.

Ze svazku Děpolta III. a Adeljdy vzešlo nejméně 5 dětí, z těchto pěti opět samí synové. Dobou jejich narození si nejsme jisti. Přikloníme-li se k tomu, že roku 1194 byl již Děpolt III. ženat, mohli se jeho potomci narodit v 90. letech 12. století a prvním desetiletí století 13. i vzhledem k tomu, že poté by již Adeljda nebyla v produktivním věku.

Nejstarším synem Děpolta III. byl zřejmě Ota probošt magdeburský, který zemřel roku 1225⁹¹. Avšak to, že nebyl pojmenován po otci Děpolt a že mu byla určena církevní dráha, by mohlo evokovat, že měl ještě staršího bratra, který byl pojmenován po otci, jak bylo v rodu až doposud zvykem, ale zemřel dříve, než jej prameny zachytily. Dalším synem Děpolta byl

85 *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae*, I. (805-1197). FRIEDRICH, Gustav (ed.). Praha: 1904-1907, č. 349, s. 314-316.

86 DEJMEK, Jindřich. *Děpoltici – K mocenskému postavení a osudům jedné větve Přemyslovců*, s. 105.

87 SOMMER, Petr – TŘEŠTÍK, Dušan – ŽEMLIČKA, Josef (edd.). *Přemyslovci: Budování Českého státu*, příloha: rodokmen Přemyslovců.

88 DALIMIL. *Rýmovaná Kronika česká tak řečeného Dalimila*, s. 163.

89 NOVOTNÝ, Václav. *České dějiny I/III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197-1253)*, s. 553.

90 ŽEMLIČKA, Josef. *Počátky Čech královských 1198-1253*, s. 137.

91 ŽEMLIČKA, Josef. *Přemyslovci: Jak žili, vládli, umírali*, s. 233.

Bořivoj, označovaný po otci také jako Děpolt. V exilu roku 1234 mu měl být udělen do správy hrad Šrem, během jehož obrany krátce po udělení padl v boji s Velkopolany⁹². Právě kvůli udělení tohoto postu a druhému jménu Děpolt předpokládáme, že byl po Otovi nejstarší. Více informací než o něm máme o jeho bratrech Boleslavovi a Soběslavovi, kteří se pohybovali v blízkosti Jindřicha Bradatého. Zatímco Boleslav padl v bitvě u Lehnice roku 1241⁹³, Soběslav se i nadále vyskytuje v listinném materiálu, tentokrát na dvoře nejstaršího syna Jindřicha Bradatého Boleslava Lysého. V poslední listině je jako svědek uváděn 1. října roku 1247⁹⁴, tudíž bychom mohli předpokládat, že někdy poté zemřel. Víme jen, že to bylo 10. listopadu, ale kterého roku zůstává nejasné⁹⁵. Jeho smrtí rod Děpolticů mizí z dějin, neboť Přemysl, zřejmě nejmladší, zemřel mlád někdy před rokem 1228⁹⁶. Ohledně přesnější datace narození si nejsme jisti. Lze jen předpokládat, že Ota se narodil jen pár let po svatbě, neboť již roku 1207 vystupuje na dvou papežských listinách⁹⁷. Mohli bychom tedy předpokládat, že přišel na svět mezi lety 1192-1193. Jeho bratr Děpolt IV. (Bořivoj) by se pak narodil kolem poloviny 90. let 12. století, Boleslav se Soběslavem v druhé polovině 90. let a Přemysl až v prvním desetiletí 13. století.

Na základě výše řečeného do přílohy vkládám předpokládaný rodokmen rodu Děpolticů s přihlédnutím k dataci jak českých tak polských badatelů.

92 JASIŃSKI, Kazimierz. *Działalność czeskich Dypoldowiców na Śląsku w pierwszej połowie XIII.*, s. 190.

93 NOVOTNÝ, Václav. *České dějiny I/III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197-1253)*, s. 1003.

94 DEJMEK, Jindřich. *Děpoltici – K mocenskému postavení a osudům jedné větve Přemyslovců*, s. 122.

95 NOVOTNÝ, Václav. *České dějiny I/III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197-1253)*, s. 1003.

96 ŽEMLIČKA, Josef. *Přemyslovci: Jak žili, vládli, umírali*, s. 233.

97 DEJMEK, Jindřich. *Děpoltici – K mocenskému postavení a osudům jedné větve Přemyslovců*, s. 130, poznámka 93.

4. Postavení a osudy Děpolticů

4.1 První generace

„*Dux iatque W[ladizlaus] firmata predicta ciuitate fratrem quoque suum Theobaldum in ea cum domna Gertruda, uxore sua, cui maxime in hoc articulo confidebat, cum quibusdam militibus ualde bellicosus pro tuenda ciuitate et principali throno, ...*“⁹⁸ Touto Vincenciovou větou k roku 1142 se nám Děpolt I. poprvé objevuje v historických pramenech, pomineme-li Vincenciovu zmínku o nejmenovaných bratřích Vladislava II., kteří bojovali po jeho boku v bitvě se vzbouřenými předáky a moravskými údělníky a prohráli⁹⁹. Autor jako by v ní přesně naznačil to, čím Děpolt I. po celý svůj život byl. Mužem, který věrně stál, až na jednu výjimku, po boku svého staršího bratra, na kterého se mohl jeho starší bratr spolehnout a který se stal význačným válečníkem známým i mimo českou kotlinu. K této Vincenciově zprávě dodejme snad jen to, že Děpolt Pražský hrad ubránil až do návratu knížete Vladislava II. doprovázeného králem Konrádem III. a jeho vojskem¹⁰⁰. Na straně svého bratra zůstal i v následujících letech, kdy Vladislav vojenskými výpravami umlčel své protivníky na Moravě¹⁰¹.

K roku 1145 se však dovídáme, že biskup Jindřich Zdík byl přepaden na své cestě do Říma znojemským Konrádem s vědomím ostatních moravských údělných knížat, ale také bratra knížete Vladislava II. Děpolta¹⁰². Co nás v první chvíli asi napadne je otázka, proč Děpolt I. změnil tak náhle tábor? Vždyť stál při svém bratrovi i v době, kdy se mohlo zdát, že je celá jeho věc ztracena. Tuto otázku si z nejnovějšího bádání položil i Martin Wihoda, který se domníval, že se Děpoltovi nemusel zamlouvat mimořádný vliv biskupa na veřejné dění¹⁰³. To může být pravda, ale co když to nebyl jediný důvod. Přestože Děpolt věrně sloužil svému bratrovi a neopustil ho ani v době, kdy by to jiní učinili, nedovídáme se o tom, že by byl za své skutky bratrem jakkoliv odměněn. Nevíme o žádném centru hradske soustavy, jehož správcem by byl jmenován, ani o žádném údělu. Tudiž lze říci, že Děpolt I. byl se svou družinou zcela závislý na svém bratrovi. Je tudíž velmi pravděpodobné, že i toto mohlo sehrát roli v Děpoltově změně stran. Přičteme-li k tomu, že biskup Jindřich Zdík měl skutečně

98 VINCENCIUS. *Letopis Vincencia, kanovníka kostela pražského*, s. 412. „*A tak kníže Vladislav opevnil zmíněný hrad a zanechal v něm svého bratra Děpolta, kterému nejvíce v tomto čase věřil, s paní Gertrudou, svou manželkou, a s některými velmi bojovnými vojáky, aby chránili hrad a knížecí trůn.*“ EKRT, Tomáš (trans.).

99 Tamtéž, s. 412.

100 SOMMER, Petr – TŘEŠTÍK, Dušan – ŽEMLIČKA, Josef (edd.). *Přemyslovci: Budování Českého státu*, s. 235.

101 DEJMEK, Jindřich. *Děpoltici – K mocenskému postavení a osudům jedné větve Přemyslovců*, s. 94.

102 ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí 1034-1198*, s. 232.

103 WIHODA, Martin. *Morava v době knížecí 906-1197*, s. 195.

značný vliv, můžeme se také domnívat, že právě jeho osobou si Děpolt I. mohl připadat do určité míry upozaděn. On byl bratr knížete a byl to on, kdo měl mít vliv na veřejné dění. Zřejmě kombinace obou faktorů přivedla tehdy Děpolta na stranu moravských úředníků. Přesto však tato nešťastná epizoda měla pro Děpolta I. dobrý konec. Ve chvíli, kdy papež Evžen III. vyhlásil klatbu nad útočníky, což zřejmě mnohé z nich překvapilo, byl Děpolt nucen podstoupit cestu do Říma, kde ho klatby zbavili¹⁰⁴. K této epizodě zbývá už jen dodat, že Děpolt si během ní zřejmě uvědomil, že cesta k postavení a moci pro něj nepovede odporem proti pražskému knížeti, ale těsnou spoluprací s ním.

Návrat k bratrovi se mu jednoznačně vyplatil, jak nás informuje k odchodu Vladislava II. na křížovou výpravu roku 1147 Vincencius: „*fratri suo juniori domino Theobaldo, viro prudenti, et in armis strenuo, ducatus sui gubernacula reliquens.*“¹⁰⁵ To, že Vladislav II. svěřil správu státu svému bratru, který jej ani ne před dvěma lety zradil, dokazuje, že mu rychle odpustil a musel si být nyní jeho věrností stoprocentně jist. Pro Děpolta to znamenalo splnění toho, po čem toužil dozajista každý z rozvětveného rodu Přemysla Oráče. Stal se pánem celé země, byť jen do doby než se jeho bratr vrátil. Dle zpráv, které o tom máme, si nevedl vůbec špatně, o čemž nás opět zpravuje Vincencius: „*Princeps autem Theobaldus terram a fratre suo sibi commissam, latrones, praedones, ecclesiarum vastatores, pauperum oppressores, quosdam suspendio, quosdam diversis poenis cruciando, interficiendo, feliciter gubernabat.*“¹⁰⁶ Avšak Děpolt kromě toho dokázal udržet knížecí stolec svému bratrovi i ve chvíli, kdy do Čech pronikl Soběslav, syn knížete Soběslava I., a i přes určité obtíže Soběslava zajal a uvěznil ho na Pražském hradě¹⁰⁷, čímž byl knížecí stolec Vladislava II. zachráněn a čímž Děpolt dokázal, že je a bude bratrovou oporou.

Co se dělo s Děpoltem po návratu jeho bratra, nevíme. Na celých osm let nám totiž mizí z pramenů. Můžeme jen předpokládat vzhledem k tomu, že jeho svatba s dcerou Albrechta Medvěda je datována do tohoto období, že mohl navazovat nějaké kontakty v Říši, čemuž by odpovídala jeho budoucí politická aktivita¹⁰⁸. Avšak nemáme žádnou listinu z říšského prostředí, na které by vystupoval jako svědek. Lze tedy uvažovat o tom, že spíše pobýval v blízkosti svého staršího bratra a jen výjimečně cestoval do Říše, kde mu mohl se

104 ŠRÁMEK, Josef. *Po stopách pozapomenuté přemyslovské větve Děpolticů*, s. 6.

105 VINCENCIUS. *Letopis Vincencia, kanovníka kostela pražského*, s. 417. „*Svému mladšímu bratrovi, panu Děpoltovi, muži rozváznému a v boji zdatnému, zanechal řízení svého knížectví.*“ EKRT, Tomáš (trans.).

106 Tamtéž, s. 418. „*Pak kníže Děpolt úspěšně vládl zemi od svého bratra jemu svěřené, zbojníky, lupiče, pustošitele kostelů, utlačitele chudých dával některé pověsit, jiné trápit různými tresty.*“ EKRT, Tomáš (trans.).

107 VINCENCIUS. *Letopis Vincencia, kanovníka kostela pražského*, s. 418.

108 DEJMEK, Jindřich. *Děpoltici – K mocenskému postavení a osudům jedné větve Přemyslovců*, s. 96.

zprostředkováním kontaktů pomáhat jeho tchán. Ale co skutečně Děpolt I. v tomto období činil a jaké bylo jeho postavení, se asi nikdy přesně nedovíme.

S Děpoltem se setkáváme až roku 1156, kdy se na pozvání císaře dostavil se svým bratrem a biskupem Danielem na jeho svatbu¹⁰⁹. To, že byl kromě českého knížete pozván i jeho mladší bratr, dokazuje, že Děpolt I. díky svému švagrovi Albrechtu Medvědovi navázal v říši kontakty a byl v ní znám. Kdyby tomu tak nebylo, určitě by se svatby účastnil i druhý bratr českého knížete nebo ani jeden. V letech následujících setrval Děpolt po boku svého bratra a prokazoval mu velmi dobré služby. Ať už při tažení císaře do Polska, kterého se účastnil Vladislav s oběma svými bratry i s moravskými úředníky¹¹⁰, ale hlavně při prvním císařově tažení do Itálie, na které se tehdy již král Vladislav I. vydal se svým bratrem Děpoltem a mnohými dalšími zemskými představiteli roku 1158¹¹¹. Je velice obtížné rekonstruovat Děpoltovu roli v tomto tažení, neboť v pramenech je zastíněn svým bratrem králem. Přesto můžeme předpokládat, že bratrovi prokazoval cenné služby nejen jako válečník, ale i jako muž s kontakty na mnohé velmože v císařově vojsku. Dodejme jen to, že Děpolt se vrátil z výpravy společně se svým bratrem, který onemocněl po kapitulaci Milána a své druhé korunovaci¹¹².

Právě Itálie a císař se stali po návratu z výpravy Děpoltovým osudem. Zpočátku Děpolt I. zůstal po boku svého bratra, jak nám to potvrzují některé listiny, ve kterých se vyskytuje jako svědek – Vladislavova konfirmace statků kláštera Hradiště¹¹³ a Vladislavova donace míšenského kostela¹¹⁴. To, že Děpolta nacházíme po boku krále, může dokazovat, že byl i nadále na bratrovi zcela závislý a neměl žádný úděl ani nezastával post správce v jednom z hradeckých center. Zřejmě i v tomto období udržoval Děpolt styky s říší a svým tchánem, což se mělo pro jeho staršího bratra ukázat jako velmi prospěšné.

Císaři se totiž nepodařilo roku 1160 odstranit papežské schizma, načež se rozhodl roku 1161 uspořádat již třetí italské tažení. Český panovník se rozhodl i tentokrát císaři pomoci¹¹⁵, i když zůstává otázkou, zda tím nesledoval především dynastické zájmy, protože v exilu žili synové knížete Soběslava I., z nichž třetí syn jménem Oldřich pobýval na císařově dvoře¹¹⁶.

109 VINCENCIUS. *Letopis Vincencia, kanovníka kostela pražského*, s. 424.

110 Tamtéž, s. 424.

111 NOVOTNÝ, Václav. *České dějiny I/II. Od Břetislava I. do Přemysla I.*, s. 885.

112 VINCENCIUS. *Letopis Vincencia, kanovníka kostela pražského*, s. 442.

113 *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae*, I. (805-1197), č. 208., s. 194-198.

114 *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae*, I. (805-1197), č. 210., s. 197-199.

115 ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí 1034-1198*, s. 258-259. K pochopení císařovy politiky v Itálii mohou pomoci jeho životopisy. Například: OPLL, Ferdinand. *Fridrich Barbarossa. Císař a rytíř*. Praha: Litomyšl: Paseka, 2001; CARDINI, Franco. *Friedrich I. Barbarossa, Kaiser des Abendlandes*. Graz: Verlag Styria, 1990.

116 NOVOTNÝ, Václav. *České dějiny I/II. Od Břetislava I. do Přemysla I.*, s. 922.

Tentokrát se do Itálie vypravil králův syn Bedřich a jeho bratr Děpolt I. Proč se společně se synem českého krále účastnil výpravy i Děpolt? Mohli bychom říci, že měl sloužit Bedřichovi jako poradce, který na něj měl dohlížet, neboť toto měla být první Bedřichova zahraniční výprava. Děpolt mohl zároveň sloužit jako zprostředkovatel kontaktů s říšskými představiteli, ale i jako vojenský poradce, což opět dokazuje, jak musel být Děpolt I. v očích svého bratra spolehlivý. O italském tažení zde nebudu déle vypravovat, neboť to není předmětem mé práce, jen dodejme, že ani v tomto roce nebylo dosaženo významného úspěchu, načež Češi odtáhli domů¹¹⁷.

Děpolt se však domů nevrátil a zůstal v blízkosti císaře, kde zřejmě působil jako určitý vyslanec Vladislava II. a také jako určitý ochránce českého krále před vlivy Oldřicha¹¹⁸. To, že Děpolt I. se i v dalších letech často pohyboval na císařském dvoře, nám potvrzují svědecké řady císařských listin¹¹⁹. Vlastně celý zbytek života Děpolta I. lze charakterizovat několika slovy – císařský dvůr, Itálie a občasné návraty do Čech, jak dosvědčuje například listina s Vladislavou donací klášteru v Waldsasy¹²⁰. Bez nadsázky můžeme říci, že Děpolt ať už společně se svým synovcem Bedřichem či sám jako velitel českého oddílu se účastnil od počátku 60. let každého císařova tažení do Itálie. Jak již bylo psáno výše, Děpolt byl ihned od svých prvních pramenných zpráv charakterizován jako velmi dobrý válečník, a to zřejmě potvrzoval v Itálii i nadále, tedy ve více jak 40 letech. Víme například, že byl spolu s dalšími Čechy přítomen kapitulaci Milána roku 1162, a dokonce měl být prvním, kdo zapálil město¹²¹.

A právě jedno z italských tažení císaře se mu stalo osudným. Výprava, které se roku 1167 účastnil i biskup Daniel, byla zpočátku velmi úspěšná a císař společně s Čechy dokonce opanoval Řím¹²². Bohužel bažinatá krajina v okolí Říma a letní měsíce si vyžádaly na císařském vojsku vysokou daň, neboť v něm propukla malárie. Té podlehl řada říšských šlechticů, biskup Daniel a 14. či 15. srpna i Děpolt¹²³.

Jak tedy zhodnotit Děpoltovo postavení v Českém knížectví? Nejprve bych zopakoval, co jsem řekl na začátku. Děpolt I. byl skvělým válečníkem, minimálně od roku 1147 věrný stoupenec svého staršího bratra a muž, jehož jméno bylo dobře známo i mimo českou kotlinu. Na první pohled by se nám mohlo zdát, že jeho postavení neodpovídalo významu, který měl pro svého staršího bratra. Neměl žádnou mocenskou základnu v podobě údělu a byl tedy do

117 VINCENCIUS. *Letopis Vincencia, kanovníka kostela pražského*, s. 452.

118 DEJMEK, Jindřich. *Děpoltici – K mocenskému postavení a osudům jedné větve Přemyslovců*, s. 99.

119 *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae*, I. (805-1197), č. 233, s. 209.

120 *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae*, I. (805-1197), č. 227, s. 204-206.

121 BLÁHOVÁ, Marie – FROLÍK, Jan – PROFANTOVÁ, Naďa. *Velké dějiny země Koruny české. I. sv.*, s. 612.

122 NOVOTNÝ, Václav. *České dějiny I/II. Od Břetislava I. do Přemysla I.*, s. 956-958.

123 DEJMEK, Jindřich. *Děpoltici – K mocenskému postavení a osudům jedné větve Přemyslovců*, s. 101.

značné míry z hlediska obživy závislý na svém bratrovi. Když se však zamyslíme více, tak nám dojde, že jeho postavení nebylo tak špatné. To, že neměl úděl, a to, že se oženil s dcerou významného říšského šlechtice, mu umožnilo vybudovat si kontakty v říši. Pobyt s bratrem mu zase mohl umožnit kontakty se zemskými předáky. Je to sice jen fabulace a je těžké odhadovat, jestli Děpolt někdy tušil, že Vladislav se pokusí prosadit za nástupce svého syna Bedřicha. Pokud by to tušil, zřejmě by ho to popuzovala, neboť právě Děpolt I. mohl v případě smrti svého bratra mít velkou šanci na získání knížecího stolce. Navíc můžeme říci, že ze všech Děpolticů dosáhl té nejvyšší mety, neboť byl po dobu bratrovi nepřítomnosti správcem země. Nikdo nebyl výše než on a v případě, že by jeho bratr na tažení zemřel, zřejmě by se stal knížetem. Vždyť v tu chvíli právě Děpolt držel onen pověstný kámen z pohanských dob a celý Pražský hrad. Tak vysokého postu již nikdo z Děpolticů nedosáhl. Na druhou stranu vše výše řečené mohlo jeho staršího bratra vést k tomu, že Děpoltovi neposkytl žádný úděl z obavy, aby proti němu či jeho synovi jednou nepovstal. Toto bylo jediné, co Děpolt I. nezvládl, získal sice jméno a postavení, ale svému synovi nezajistil žádnou mocenskou základnu. Jediné, co mu předal, bylo jméno, jehož zvuk mohl za hranicemi Čech rezonovat ještě na počátku třetí křížové výpravy, neboť stále žil zejména jeden pamětník významného válečníka Děpolta I., císař Fridrich Barbarossa.

4.2 Druhá generace

„*Qui Theobaldus moriens reliquit post se magnae indolis puerum, nomine Theobaldum, patrem istorum, qui nunc sunt Dipoltici, quem nos in parte sua postea uidimus principantem.*“¹²⁴ Těmito slovy nás Jarloch, pokračovatel Vincencia, poprvé zpravuje o Děpoltovi II. Obdobně jako jeho předchůdce v případě Děpolta I. i on nám ihned při prvním zmínce o něm říká jednu z nejdůležitějších věcí, kterou za svůj život udělal. Jarlochova slova *patrem istorum, qui nunc sunt Dipoltici*, se mohou v první chvíli jevit jako autorův omyl. Vždyť Jarloch nám tím sděluje, že Děpoltici považují za svého zakladatele Děpolta II. Přestože Jarloch zřejmě podklady pro své dílo shromažďoval až ve druhém desetiletí 13. století¹²⁵, byl natolik obeznámen s poměry v Čechách, že by takovou chybu neudělal. Autor nám tím říká něco úplně jiného, že Děpolt II. je považován za zakladatele rodu, což by mohlo znamenat, že rodu zajistil mocenskou základnu – úděl¹²⁶. To byla jediná věc, kterou Děpolt I. svému potomstvu nedokázal zajistit. Zde je nutné připomenout, že ne všichni historici s tímto souhlasí a domnívají se, že úděl ve východních Čechách získal již Děpolt I.¹²⁷

Rozsahem tohoto údělu si však nejsme jisti. Jarlochova zmínka o čtvrtině země¹²⁸ je zřejmě přejata ze situace, která panovala ve 13. století, kdy Děpolt III. měl ve správě kromě východočeského údělu i Plzeňsko¹²⁹. Pomoci by nám v tomto ohledu mohla listina z roku 1204, na níž vystupuje Děpolt III. jako: „*dux Časlavensis et Chrudimensis et Vratislavensis*“¹³⁰. Lze předpokládat, že tato tři místa byla centrem údělu Děpolticů již za Děpolta II. a tvořila páteř mocenské základny Děpolticů.

Při studiu Děpolticů nás může zarazit překvapivě malé množství pramenů hovořících o Děpoltovi II. Po této Jarlochově zmínce mizí Děpolt II. z pramenů a objevuje se až jako svědek listiny pro klášter Waldsasy z roku 1181¹³¹. Tím nám vzniká čtrnáctileté období, v němž vůbec netušíme, co Děpolt II. dělal. Navíc ani nevíme, kdy a proč Děpolt II. získal do držení úděl.

Pokusme se nyní toto období vyplnit a nastínit důvody získání údělu. Vzhledem k

124 JARLOCH. *Letopis Jarlocha, opata kláštera milevského*, s. 461. „*Umírající Děpolt zanechal po sobě chlapce velkého přirozeného nadání jménem Děpolt, otce těch, kteří jsou nyní Děpoltici, jeho jsme viděli vládnout v jeho údělu.*“ EKRT, Tomáš (trans.).

125 KERNBACH, Anna – WIHODA, Martin. *Milevský letopis*, s. 24.

126 ŠRÁMEK, Josef. *Po stopách pozapomenuté přemyslovské větve Děpolticů*, s. 8.

127 Například: BLÁHOVÁ, Marie – FROLÍK, Jan – PROFANTOVÁ, Naďa. *Velké dějiny země Koruny české*. I. sv., s. 640.

128 JARLOCH. *Letopis Jarlocha, opata kláštera milevského*, s. 479.

129 ŠOLLE, Miloš. *Po stopách Přemyslovských Děpolticů: Příspěvek ke genezi města Kouřimě*, s. 67.

130 *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae*, II. (1198-1230). FRIEDRICH, Gustav (ed.). Praha: 1912, č. 112., s. 107.

131 *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae*, I. (805-1197), č. 295. s. 263-265.

tomu, že k roku 1167 hovoří Jarloch o Děpoltovi II. jako o chlapci, můžeme bezpečně předpokládat, že ještě nebyl dospělý¹³². Tudíž že by v 60. letech vyvíjel nějakou politickou aktivitu, je velmi nepravděpodobné. V tomto období, vzhledem k tomu, že Děpolt I. neměl žádnou svou mocenskou základnu, mohl žít na Pražském hradě pod ochranou svého strýce krále. Vladislav mohl být Děpoltovi I. vděčný za mnoho věcí, a proto je velmi pravděpodobné, že opatroval i jeho potomky. Navíc předpokládáme, že výchova synů z panovnických rodů v této době nebyla individuální, ale probíhala ve skupině mladíků¹³³. Děpolt II. tudíž mohl být již od svého mládí vychováván například s potomky Vladislava II. - Přemyslem a Vladislavem Jindřichem. Úvahu o výchově Děpolta II. na panovnickém dvoře by nám mohlo potvrdit to, že Děpolt II. navázal na politiku svého otce a většinu života se nacházel ve „vladislavském“ táboře¹³⁴. Možná že právě navázání na otcovu politiku mu přineslo úděl, ale nepředbíhejme. V 70. letech totiž došlo k událostem, které musely ovlivnit život Děpolta II.

Král Vladislav se rozhodl prosadit za svého nástupce syna Bedřicha a roku 1172 mu předal vládu. Učinil tak však v rozporu se stařešinským zákoníkem a bez souhlasu císaře. Toho využili synové Soběslava I., kteří tehdy pobývali na císařském dvoře, a na jejich žádost císař roku 1173 udělil Čechy v léno Oldřichovi, který, protože nebyl nejstarší, postoupil vládu svému bratru Soběslavovi. Jak vyplývá z následného Jarlochova líčení, byl Bedřich a jeho otec opuštěn zemskými předáky, načež Vladislav II. spolu se svou manželkou a syny uprchl ze země a vlády v Čechách se ujal Soběslav jako kníže Soběslav II.¹³⁵

Otázkou pro nás zůstává, co se v tomto období stalo s Děpoltem II. Vzhledem k mlčení pramenů bychom mohli předpokládat, že v období vlády Soběslava II. 1173-1179 nevlastnil žádný úděl, ale jisti si tím být nemůžeme, neboť by to mohlo znamenat, že se jen držel stranou. Zároveň bychom mohli uvažovat o tom, že odešel do exilu společně se svými příbuznými. Bylo by to vcelku logické, uvážíme-li, že to byl Děpolt I., kdo poprvé Soběslava zajal a uvěznil, což mohlo Soběslava vést k zášti vůči němu i jeho potomkům. Bohužel však nemáme žádný důkaz jeho pobytu na zahraničních dvorech v podobě jeho jména ve svědečných řadách. Budeme-li však předpokládat, že Děpolt II. získal svůj úděl někdy po návratu Bedřicha do Čech, tak lze tvrdit, že Děpolt II. musel odejít do exilu, neboť nový kníže by si nejspíše nenechal ve východních Čechách muže, jenž podporoval člověka, který se

132 NOVOTNÝ, Václav. *České dějiny I/II. Od Břetislava I. do Přemysla I.*, s. 961.

133 DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana – ZELENKA, Jan (edd.). *Přemyslovský dvůr, Život knížat, králů a rytířů ve středověku*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2014, s. 261.

134 DEJMEK, Jindřich. *Děpoltici – K mocenskému postavení a osudům jedné větve Přemyslovců*, s. 102.

135 JARLOCH. *Letopis Jarlocha, opata kláštera milevského*, s. 464-466.

zapříčinil o jeho vyhnání. Také bychom mohli tvrdit, že Děpolt II. nezískal úděl za své služby, ale spíše aby tím Bedřich posílil svou mocenskou pozici v Čechách. To by ovšem znamenalo, že si musel být nový kníže jistý oddaností svého bratrance, z čehož lze usuzovat, že Děpolt II. doopravdy byl za vlády Soběslava II. v exilu.

Tuto tezi by nám mohl potvrzovat i fakt, že se Děpolt II. v první polovině 80. let pohyboval v blízkosti knížete, jemuž mohl díky nové mocenské základně sloužit jako vítaná opora. To nám dosvědčují panovníkovy listiny, ve kterých Děpolt II. vystupuje jako svědek – listina z roku 1181 pro klášter Waldsasy¹³⁶ a listina z roku 1183 pro klášter Plasy¹³⁷. Dobrý vztah mezi knížetem a Děpoltem potvrdily i události roku 1185. Toho roku dle Jarlocha Děpolt II. nechal své družiníky dělat, co chtěli, díky čemuž došlo k útokům na obyvatele východních Čech¹³⁸. Nejednalo se však o to, že by bylo ubližováno prostým lidem, ale spíše svými skutky obtěžovali biskupovy statky nacházející se ve východních Čechách¹³⁹. Biskup Jindřich Břetislav vyhlásil nad celým údělným knížectvím klatbu, čímž donutil Děpolta II. k povolenosti¹⁴⁰ a samozřejmě i uhrazení škod. Celý spor se však zřejmě tak snadno nevyřešil. Tento konflikt, můžeme říci, byl předzvěstí budoucích sporů mezi pražským knížetem a biskupem. Biskup Jindřich Břetislav byl mužem ambiciózním a ovlivněným církevní reformou, čímž se pro české církevní představitele, snažící se o reformu církve, stal výraznou posilou¹⁴¹. Posilou, která se stala trnem v oku i knížeti Bedřichovi. Je možné, že právě tento spor a možná i nějaký zásah knížete Bedřicha ve prospěch jeho spojence, byl počátkem sledu událostí, které vyústily na jaře roku 1187 v Řezně, kde císař uznal pražského biskupa za říšského knížete¹⁴², čímž ponižil knížete Bedřicha. Je otázkou, jaká byla v tomto sporu skutečná role Děpolta II. Zdá se nelogické, že by v podstatě na jeho popud jeho družiníci napadali biskupské statky, jak nás informuje Jarloch, který má k biskupovi vřelý vztah¹⁴³. Děpolt II. tedy buď skutečně napadl statky biskupa, avšak dle mého názoru by tak učinil jen s tichou podporou knížete Bedřicha, kterému byl pražský biskup trnem v oku či muži Děpolta II. jen prosazovali patronátní práva nad kostely a vybírali od nich poplatky, což bylo do té doby typické, ale neslučitelné s církevní reformou. Ať tak či onak tento spor notně ovlivnil vztah knížete Bedřicha a Děpolta II.

136 *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae*, I. (805-1197), č. 295, s. 263-265.

137 *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae*, I. (805-1197), č. 300, s. 269-270.

138 JARLOCH. *Letopis Jarlocha, opata kláštera milevského*, s. 479.

139 DEJMEK, Jindřich. *Děpoltici – K mocenskému postavení a osudům jedné větve Přemyslovců*, s. 102.

140 JARLOCH. *Letopis Jarlocha, opata kláštera milevského*, s. 479.

141 ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí 1034-1198*, s. 320.

142 NOVOTNÝ, Václav. *České dějiny I/II. Od Břetislava I. do Přemysla I.*, s. 1092.

143 KERNBACH, Anna – WIHODA, Martin. *Milevský letopis*, s. 24.

Nevíme proč, ale roku 1187 se Bedřich pokusil zajmout Děpolta II., který však byl varován a uprchl z Čech¹⁴⁴. Proč došlo k takovéto změně ve vztahu knížete Bedřicha a jeho bratrance? Úplně jisti si být nemůžeme. Lze jen uvažovat o tom, že Děpolt II. navázal určité kontakty s moravským markrabětem Konrádem Otou¹⁴⁵, ve kterém, přestože uzavřel navenek s Bedřichem mír, mohl vidět schopnějšího a nepokořeného vládce. Nebo kníže Bedřich potupen císařem, hledal viníka této své urážky a našel jej v Děpoltovi, který byl ve sporu s biskupem jako první¹⁴⁶. Obě možnosti se jeví jako pravděpodobné a zřejmě oba tyto důvody dohromady vedly k pokusu o zjetí Děpolta II. a jeho útěku. Vřelý vztah k Moravě a možná i kontakty s ní by kromě toho, že Konrád Ota nechal po svém nástupu na pražský knížecí stolec povolát Děpolta II. zpět a vrátil mu jeho úděl¹⁴⁷, potvrzovala i skutečnost, že se nedovídáme o žádné Děpoltově účasti na Bedřichových taženích proti moravským údělníkům. Dalo by se tedy říci, že Děpolt II. začal díky údělu pěstovat vlastní politiku nezávislou na pražském knížeti. Tato krátká zmínka nám také vykresluje do určité míry postavení Děpolta II. v Čechách. Přestože již vlastnil úděl a většinu času trávil zřejmě v něm, i nadále měl kontakty s lidmi v okolí knížete, kteří byli schopni ho včas varovat. Z toho vyplývá, že i nadále měli Děpoltici dobré vztahy s lidmi pohybujícími se u pražského dvora, což v nich mohlo vzbuzovat naději na budoucí zisk knížecího stolce.

Odkud se Děpolt II. roku 1189 vrátil do Čech, nevíme. Mohli bychom však uvažovat o Slezsku, respektive o Vratislavi, ze které pocházela manželka Děpolta III. a se kterou musely být navázány vztahy vzhledem k době sňatku ještě za života Děpolta II. Navrátilší se údělník však v Čechách dlouho nezůstal. Zřejmě v květnu 1189 jej Konrád Ota postavil do čela českého oddílu, jenž byl vyslán na třetí křížovou výpravu¹⁴⁸, jejímž cílem bylo znovudobytí Jeruzaléma a Svaté země. Dodejme, že pražský kníže si za svou neúčast vysloužil od kronikáře třetí křížové výpravy Ansberta hanlivé odsouzení¹⁴⁹. Samozřejmě je otázkou, proč volba padla zrovna na Děpolta II.? Z pramenných zpráv nevíme o tom, že by byl skvělým válečníkem, a ani nepředpokládáme, že by se jej nový pražský kníže snažil odstrčit, neboť jej sám povolal z exilu. Důvodem byl zřejmě Děpoltův otec, slavný válečník známý mezi říšskými knížaty a známý i vůdci výpravy Fridrichu Barbarossovi. Nebylo to tedy nic víc než jméno, co dostalo Děpolta II. na třetí křížovou výpravu. Úkol, který mu zde byl svěřen, byl

144 Výpisky z Vincencia, Gerlacha a jiných starších letopisů českých. In: *Fontes rerum Bohemicarum II.*

EMLER, Josef (ed.). Praha: nákladem Musea Království českého, 1874, s. 270-281, s. 280.

145 DEJMEK, Jindřich. *Děpoltici – K mocenskému postavení a osudům jedné větve Přemyslovců*, s. 103.

146 ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí 1034-1198*, s. 322.

147 *Výpisky z Vincencia, Gerlacha a jiných starších letopisů českých*, s. 280.

148 BLÁHOVÁ, Marie – FROLÍK, Jan – PROFANTOVÁ, Naďa. *Velké dějiny země Koruny české. I. sv.*, s. 659.

149 KERNBACH, Anna – WIHODA, Martin. *Milevský letopis*, s. 142.

nezáviděný. Většinu českého sboru totiž tvořili bývalí zločinci, kteří zřejmě dostali na vybranou – buď křížová výprava a nebo smrt¹⁵⁰. Přesto se Češi na výpravě vyznamenali. Pojednávat o celé křížové výpravě není cílem této mé práce, zmiňme jen pár detailů. Jedna ze zpráv Ansberta nám jasně dokazuje, že český oddíl se musel sestávat jak ze schopných válečníků tak oněch zločinců, neboť sám kronikář označuje Čechy za: „*vycvičené k boji i ke kořistění více než ostatní*“¹⁵¹. I přes tuto dobrou i špatnou charakteristiku jim bylo dáno místo v druhém šiku a pověst schopných válečníků si vysloužili z kronikářova brku hned několikrát. Jméno Děpolda II. sice není nikde zmíněno, ale můžeme předpokládat, že ve většině popisovaných odvážných akcí se nacházel on se svou družinou. Avšak vyjmenovávat všechny činy Čechů na křížové výpravě není cílem této práce, a proto se přesunme dále¹⁵².

Zarážející zůstává fakt, že se po smrti císaře Fridricha Barbarossy nevrátil z výpravy jako většina říšských šlechticů, ale pokračoval dál s císařovým synem. Možná náboženský zápal či snaha stát se ještě slavnějším válečníkem, než byl jeho otec tím, že by se podílel na znovu dobytí Jeruzaléma, jej vedla dál. A to se mu stalo osudným. Děpolt II. zemřel při obléhání Akkonu 21.11.1190, uvádí se, že na mor¹⁵³, pravděpodobněji však na jinou infekční nemoc, kterými musel být tábor obléhatelů Akkonu zamořený.

Jak shrnout postavení Děpolda II.? Záleží na tom, z jakého úhlu pohledu jej budeme sledovat. Získání údělu, kterým Děpolt II. zabezpečil své syny, bylo jednoznačně velkým úspěchem, kterým Děpolt II. zajistil svému rodu mocenské zázemí, což jeho otec nikdy nedokázal. Relativní blízkost údělu ku Praze mohla vzbuzovat u Děpolticů naději na to, že se jim jednou podaří usednout na pražský knížecí stolec. Úděl Děpolda II. a jeho potomky také učinil částečně nezávislými na politice pražského knížete. Ale právě tím se dle mého názoru jejich postavení v Českém knížectví zhoršilo. V očích knížete vládnoucího v Praze se Děpoltici mohli snadno stát nepříjemnými sousedy, jejichž politika mohla ohrožovat jeho postavení. Navíc úděl vzdálil Děpoltice od Prahy, kde se tak říkajíc dělala velká politika. Sice i nadále Děpoltici vystupovali jako svědci některých panovníkových listin a i nadále mohli

150 HROCH, Miroslav – HROCHOVÁ, Věra. *Křížáci ve Svaté zemi*. Praha: Mladá Fronta, 1996, s. 162.

151 KERNBACH, Anna – WIHODA, Martin. *Milevský letopis*, s. 172.

152 Z dalších pramenů ke třetí křížové výpravě lze zmínit: *Itinerarium Peregrinorum et Gesta Regis Ricardi*. STUBBS, William (ed.). London: Longman, Green, Longman, Roberts and Green, 1864, avšak výpravě Fridricha Barbarossy zde není věnován takový prostor jako u oficiálního kronikáře jeho výpravy Ansberta. Z obecnější literatury ke křížovým výpravám v češtině: BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha: Leda, 2013; DUGGAN, Alfred. *Křížácké výpravy*. Praha: Orbis, 1973; TATE, Georges. *Křížáci v Orientu*. Praha: Nakladatelství Slovart, 1996. České účasti na výpravě se věnují pasáže v knihách: HROCH, Miroslav – HROCHOVÁ, Věra. *Křížáci ve Svaté zemi*. Praha: Mladá Fronta, 1996; či POŘÍZKA, Jiří. *Řád maltézských rytířů: Z Palestiny na Via Condotti*. Praha: Elka Press, 1997; čistě české účasti na výpravě se věnuje: WETZKY, Karl. *Bůh tomu chce: Češi a Moravané na 3. křížové výpravě do Svaté země*. Brno: Moba, 1998.

153 ŠOLLE, Miloš. *Po stopách Přemyslovských Děpolticů: Příspěvek ke genezi města Kouřimě*, s. 65.

mít v okolí knížete své sympatizanty, jak to dokazují události roku 1187, ale ve skutečnosti se Praze vzdalovali, což samozřejmě vedlo k tomu, že jim tyto kontakty ubývaly, čímž sami sebe oslabili. Tudíž lze říci, že Děpolt II. dal svým potomkům dědictví, které mělo dvě stránky. Předal jim mocenské zázemí a svými skutky na křížové výpravě i jméno známé v ř
íši. Na druhé straně je však údělem vzdálil od centra politického dění v Čechách a údělem relativně blízko Praze je učinil v očích panovníka nepříjemnými sousedy, a to v časech, kdy se začal dosud velice rozvětvený rod Přemysla Oráče značně zužovat.

4.3 Třetí generace

Děpolt III., nejstarší z potomků křižáka Děpolda II., se společně se svým bratrem Soběslavem poprvé objevuje v pramenech roku 1194 jako svědek na listině biskupa Jindřicha Břetislava pro johanity¹⁵⁴. Na dalších listinách knížete a zároveň pražského biskupa se již synové křižáka Děpolda II. nevyskytují. Ani v listinách dalších panovníků je nenacházíme, až k roku 1202 se dovídáme, že byli vypovězeni z Čech¹⁵⁵. Čím si vysvětlit toto mlčení pramenů? Rozhodně ne tím, že by Děpoltici v té době ztratili svůj východočeský úděl a byli vyhnáni z Čech. Spíše lze předpokládat, že se drželi stranou všech význačných událostí a jen se snažili udržet svůj úděl.

K roku 1203 se však dovídáme, že štaufský král Filip Švábský udělil Čechy v léno Děpoltovi III.¹⁵⁶, přestože tímto římský král porušil své vlastní privilegium z roku 1198, ve kterém se pravidlo, že v říši má být uznán ten, koho v Čechách zvolí¹⁵⁷. Jak k tomuto došlo? Vždyť Děpolt III. a jeho sourozenci se zřejmě snažili držet stranou velké politiky a jen se pokoušeli udržet svůj úděl. Ke změně v postojích Děpolticů a jejich vstupu do velké politiky vedly dva důvody. Prvním byl přechod krále Přemysla Otakara I. z tábora Filipa Švábského ke straně guelfů v čele s Otou IV.¹⁵⁸, který s Filipem soupeřil o vládu nad říší. Druhým mohla být manželka Děpolda III. Adelajda. Její bratr byl se Štaufy a jejich spojenci Wettiny v několikanásobném příbuzenství, například matka jeho manželky pocházela z tohoto rodu¹⁵⁹. S členkou rodu Wettinů Adlétou měl Přemysl několik potomků, ale toto manželství nechal prohlásit za neplatné kvůli příbuzenství, přestože pravé důvody rozvodu byly politické¹⁶⁰. Právě příbuzenství rodu manželky Děpolda III. a rozvod s Adlétou vedly zřejmě Přemysla k tomu, že doposud nevýrazné Děpoltice, kteří se však mohli stát vzhledem ke změně tábora a příbuzenství s novým nepřítelem hrozbou, vyhnal roku 1202 z Čech¹⁶¹. A zároveň toto příbuzenství pravděpodobně přimělo Dětricha Míšenského z rodu Wettinů, aby za vyhnaného Přemyslovce orodoval u krále Filipa, což mu zřejmě vyneslo udělení Čech v léno¹⁶². Tato událost mohla později posloužit Filipu Švábskému k nátlaku na Přemysla, který změnil stranu v soupeření o říšský trůn. Děpolt III. sice obdržel Čechy v léno, ale nikdy se nestal vládcem

154 *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae*, I. (805-1197), č. 349, s. 314-316.

155 ARNOLD LÜBECKÝ. *Chronica Slavorum*. LAPENBERG (ed.). I.M., MGH SS r.g., t. XXI, Hanoverae: 1869, s. 216.

156 *Chronica Reinhardbrunensis*. HOLDER – EGGER (edd.). MGH SS r.g., t. XXX, Hannoverae: 1896, s. 566.

157 ŽEMLIČKA, Josef. *Počátky Čech královských 1198-1253, Proměna státu a společnosti*, s. 97.

158 VANÍČEK, Vratislav. *Velké dějiny země Koruny české 2. sv.*, s. 94.

159 JASIŃSKI, Kazimierz. *Rodowód Piastów śląskich: Piastowie wrocławscy, legnicko-brzescy, świdniccy, ziębiccy, głogowscy, żagańscy, oleśnicy, opolscy, cieszyńscy i oświęcimscy*. Wyd. 2. popr. Krakow: Avalon, 2007, s. 111.

160 VANÍČEK, Vratislav. *Velké dějiny země Koruny české 2. sv.*, s. 91.

161 DEJMEK, Jindřich. *Děpoltici – K mocenskému postavení a osudům jedné větve Přemyslovců*, s. 105.

162 ARNOLD LÜBECKÝ. *Chronica Slavorum*, s. 216.

Čech, ani dle stále platného stařešinského zákoníku by neměl na vládu nárok. Je možné, že se pokusil se svými sourozenci Čech zmocnit, ale české prameny 13. století o jakémkoliv útoku z jeho strany mlčí. Informuje nás o něm jen polský Dlugoš, který je však autorem až ze století patnáctého¹⁶³. Navíc, jak již bylo jednou řečeno, polské kronikářské prostředí vždy zaujímalo kladný vztah k Děpolticům, tudíž bychom mohli předpokládat, že jde jen o fikci. Děpolt III. tedy zůstával v exilu, a přestože se mohl honosit tím, že je titulárně vládcem Čech, sloužil jen k nátlaku na českého krále ze štaufské strany.

Zvrat v situaci Děpolta III. a jeho sourozenců nastal roku 1204. Přemysl tehdy získal od papeže potvrzení svého královského titulu¹⁶⁴, jenž měl také potvrzen od Oty IV. Jenže toho roku se situace ve Svaté říši římské změnila. Došlo k vytlačení vojsk Oty IV. z oblasti středního Německa, porážce lankraběte durynského a také zahnání českého vojska Filipem Švábským a jeho spojenci¹⁶⁵. Tento zvrat donutil Přemysla k opětovné změně stran. Filip Přemysla velmi ochotně přijal na své straně, avšak s podmínkou zaplacení 7 000 hřiven stříbra¹⁶⁶. Muže, jehož Filip využil k nátlaku na Přemysla, můžeme říci, římský král hodil přes palubu. Na nějaké udělení Čech v léno se zřejmě zapomnělo, avšak Děpolt III. se mohl se svými bratry vrátit do Čech a navíc mu byl navrácen jeho úděl¹⁶⁷. Vážně bychom neměli brát zmínku kronikáře Arnolda o tom, že jednou z podmínek Přemyslova návratu bylo, že se musel spokojit s polovinou země a že druhou získal Děpolt¹⁶⁸. Na druhou stranu lze uvažovat o tom, že právě tehdy mohl být úděl Děpolticů o nějaké území rozšířen. Někteří badatelé uvažují o části či dokonce celém Kouřimsku¹⁶⁹.

Po usmíření s králem se Děpolt III. ujal správy svého údělu a jak můžeme soudit z královských listin, na kterých vystupuje jako svědek – například králova konfirmace pro ostrovský klášter z roku 1205¹⁷⁰, či dvě královy listiny pro Zábrdovický klášter z roku 1210, kde vystupují všichni tři bratři na předním místě mezi svědky¹⁷¹ – panovaly mezi ním a Přemyslem v následujících letech dobré vztahy. Zatímco Děpolt III. spravoval zřejmě i za pomoci svého bratra Soběslava východočeský úděl, třetí z bratrů Boleslav se pravděpodobně pohyboval na dvoře Vladislava Jindřicha, jak dokazuje například jeho privilegium pro

163 DEJMEK, Jindřich. *Děpoltici – K mocenskému postavení a osudům jedné větve Přemyslovců*, s. 131., poznámka 98.

164 ŽEMLIČKA, Josef. *Počátky Čech královských 1198-1253, Proměna státu a společnosti*, s. 98.

165 NOVOTNÝ, Václav. *České dějiny I/III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197-1253)*, s. 264-265.

166 ŽEMLIČKA, Josef. *Počátky Čech královských 1198-1253, proměna státu a společnosti*, s. 98.

167 ŠOLLE, Miloš. *Po stopách Přemyslovských Děpolticů: Příspěvek ke genezi města Kouřimě*, s. 66.

168 ARNOLD LÜBECKÝ. *Chronica Slavorum*, s. 218.

169 ŠRÁMEK, Josef. *Po stopách pozapomenuté přemyslovské větve Děpolticů*, s. 7.

170 *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae*, II. (1198-1230), č. 359, s. 379-383.

171 *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae*, II. (1198-1230), č. 363, s. 391-393; č. 364., s. 393-397.

johanity, kde vystupuje jako svědek¹⁷², a dále královská confirmace této listiny¹⁷³. Další listiny, které by dokazovaly pobyt Boleslava na dvoře Vladislava Jindřicha, jsou převážně novodobá falza¹⁷⁴.

Avšak určité ambice neztráceli. To nám potvrzuje nedatovaná listina Děpolda III., ve které vystupuje jako „*dux Časlavensis et Chrudimensis et Vratislavensis*“¹⁷⁵. To, že Děpoltici nevystupují jen jako správci dané oblasti, ale s titulem místních knížat¹⁷⁶ ukazuje vzrůst jejich moci.

A ta vzrostla ještě více. Listina z roku 1213 nás informuje, že se Děpolt III. stal správcem Plzeňska¹⁷⁷, avšak je možné, že správy se Děpoltici ujali už na podzim roku 1211¹⁷⁸. Co vedlo krále k tomu, že ještě rozšířil panství Děpolticů? Bylo to více méně prosté a netýkalo se to jen Děpolticů. Přejít do štaufského tábora krále Fridricha, ke kterému se Přemysl připojil v jarních měsících roku 1212, mohl vážně ohrozit moc českého krále, neboť mladý Štauf nedisponoval mnoha spojenci¹⁷⁹. Právě v této době bylo zapotřebí, aby si Přemysl udržel loajalitu všech svých příbuzných, kteří mohli v nevhodné situaci uvažovat o změně stran. Navíc nesmíme zapomínat na manželku Děpolda III., jejíž rod byl provázán s míšenskými Wettiny, kteří se nyní nacházeli v táboře Oty IV. Právě z těchto důvodů obdržel Děpolt III., zřejmě ve stejné době jako Vladislav Jindřich, Olomoucko, čímž získal vládu nad celou Moravou, správcovství Plzeňska¹⁸⁰. Tudíž ne důvěra ve svého příbuzného či jeho oddanost a prokázané dobré služby, ale pouze špatná králova situace a obava z přechodu příbuzného a jeho bratří na stranu nepřátel, přinesla Děpolticům rozšíření jejich mocenské základny a určité naplnění jejich ambicí. Avšak tento stav netrval dlouho, neboť vztahy mezi králem a Děpoldem III. se začaly kalit.

Nevíme, jak k tomu přesně došlo. Děpolt III. zřejmě prohlédl budoucí králův plán o prosazení jeho syna Václava za nástupce, což bylo v rozporu se stále platným stařešinským zákoníkem, který dával Děpoltovi III. naději na získání trůnu spojeného nyní i s královským titulem. Nebo byl ochoten krále podpořit v zavedení primogeniturního nástupnictví, ale nikoliv pro králova syna Václava, ale pro Přemyslova prvorozeného syna z prvního

172 *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae*, II. (1198-1230), č. 109, s.103-104.

173 *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae*, II. (1198-1230), č. 110, s.104-106.

174 DEJMEK, Jindřich. *Děpoltici – K mocenskému postavení a osudům jedné větve Přemyslovců*, s. 131, poznámka 104.

175 *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae*, II. (1198-1230), č. 112., s. 107.

176 VANÍČEK, Vratislav. *Velké dějiny země Koruny české 2. sv.*, s. 117.

177 *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae*, II. (1198-1230), č. 386, s. 434-435.

178 WIHODA, Martin. *Vladislav Jindřich*. Brno: Matice moravská, 2007, s. 164.

179 ŽEMLIČKA, Josef. *Počátky Čech královských 1198-1253, Proměna státu a společnosti*, s. 102.

180 WIHODA, Martin. *Zlatá bula sicilská*, s. 66.

manželství Vratislava, jemuž byly v květnu 1212 Otou IV. uděleny Čechy v léno¹⁸¹ a který byl podporován příbuznými své matky Wettiny, se kterými byl provázán rod Děpotlovy manželky. Možná však nejen manželčini příbuzní, ale i touha po právu spolurozhodovat o významných otázkách¹⁸² zakalila vztah mezi králem a Děpoltem. Nejspíše kombinace všeho výše řečeného nakonec přivedla Děpolda III. ke kontaktům s Wettiny. Z diplomatického materiálu se dovídáme, že byl Děpolt 18. prosince roku 1215 hostem Dětricha Míšenského, ke kterému se později dostavil i Vratislav, jak dokazuje listina z 21. ledna roku 1216¹⁸³. A právě s Vratislavem se zde Děpolt setkal a mohl s ním navázat určité kontakty.

To byla v očích Přemysla jednoznačně zrada, neboť pro českého krále byl Vratislav pouze zavrženým psancem, bastardem bez původu a titulu¹⁸⁴. Přesto, jak se zdá, král v tuto chvíli proti Děpoltovi nic nepodnikl a ani ten nijak nevystoupil proti svému příbuznému, možná jen shromažďoval své síly a navazoval spojení, aby se dokázal Přemyslovi postavit. Jediné, co lze pozorovat, je určité již déle trvající přehlížení Děpolticů ze strany Přemysla i jeho bratra, neboť na žádné z listin obou Přemyslovců nenacházíme mezi svědky Děpoltice¹⁸⁵. A to ještě v roce 1213 byl Děpoltic Boleslav označován jako nepos meus, tudíž se zřejmě jednalo o bratra Děpolda III., svědkem listiny Vladislava Jindřicha¹⁸⁶.

Až v červnu roku 1216 došlo ke konfrontaci. Na listině krále pro klášter Plasy z 8. června 1216¹⁸⁷, která nám ukazuje seznam účastníků volby Přemyslova syna Václava za krále¹⁸⁸, nenacházíme ve svědečné řadě žádného Děpoltice. Ať již Děpoltici nedorazili ze své vůle či nebyli vůbec pozváni, jasně to dokazuje, že s volbou Václava nesouhlasili, čímž se stali v očích Přemysla nepohodlnými. Je však otázkou, co Děpolt III. kontakty s Wettiny a Vratislavem sledoval. Tvzení, že se rozpomněl na stařešinský zákoník, neboť byl zřejmě po Přemyslovi a jeho bratrovi nejstarší¹⁸⁹, a proto došlo k navázání těchto kontaktů, je zavádějící. V takovém případě by se jednáním s Wettiny sám zdiskreditoval, neboť ti prosazovali za Přemyslova nástupce Vratislava. Co tedy Děpolt mohl sledovat? Možná zde opět sehrála vliv jeho manželka, či měl obavy z Přemysla, ale možná také se rozhodl takříkajíc vsadit na jiného koně a doufal, že mu tato sázka přinese patřičný zisk. Údělné panství Děpolticů bylo po zisku Plzeňska rozděleno a Děpolt III. mohl za podporu Vratislava získat příslib zisku dalších

181 ŽEMLIČKA, Josef. *Počátky Čech královských 1198-1253, Proměna státu a společnosti*, s. 102.

182 ŽEMLIČKA, Josef. *Přemyslovci: Jak žili, vládli, umírali*, s. 232.

183 *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae*, II. (1198-1230), č. 121, s.111 a č. 122, s.111.

184 WIHODA, Martin. *Zlatá bula sicilská*, s. 144.

185 WIHODA, Martin. *Vladislav Jindřich*, s. 165.

186 *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae*, II. (1198-1230), č. 109, s. 103-104.

187 *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae*, II. (1198-1230), č. 125, s. 113-114.

188 NOVOTNÝ, Václav. *České dějiny I/III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197-1253)*, s. 319.

189 DEJMEK, Jindřich. *Děpoltici – K mocenskému postavení a osudům jedné větve Přemyslovců*, s. 110.

kastelánií, které by s jádrem údělu ve východních Čechách mohly tvořit homogenní celek či toto jádro nějak propojit s Plzeňskem.

Co se dělo dále, zůstává nejasné. Zřejmě však Děpolt pochopil, že není dost silný, aby se mohl vojensky postavit proti Přemyslovi, a tak aby ochránil sebe i svou doménu, přijal kříž, jak nás o tom informuje listina Honoria III. z roku 1216¹⁹⁰. Namísto toho, aby se však s vojskem vydal do Svaté země, zmocnil se nějakého královského hradu, ze kterého napadal statky královské a církevní¹⁹¹. Zůstává otázkou, co tímto činem Děpolt sledoval. Král sice nemohl vojensky zasáhnout proti křižákům, ale východočeskému údělnému knížeti muselo být jasné, že panovník proti němu zasáhne pomocí církevní moci. Václav Novotný tvrdil, že se Děpolt nechal zlákat biskupem Ondřejem k tomuto činu¹⁹², avšak novější bádání tuto tezi nepovažuje za pravděpodobnou¹⁹³. Spíše je pravděpodobné, že Děpolt, i přestože byl slabý, se nakonec rozhodl vystoupit proti Václavovu nástupnictví a doufal, že ho podpoří Wettinové s Vratislavem nebo někteří šlechtici. K tomu však nedošlo. Král se obrátil se stížností na papeže, jenž mu vyhověl a nařídil biskupům v Čechách a na Moravě, aby církevními tresty donutili Děpolta k navrácení hradu¹⁹⁴, což zřejmě pomohlo. Děpolt se poté skutečně vydal na křížovou výpravu, avšak nikoliv do Svaté země, ale do Prus a to roku 1218¹⁹⁵, zřejmě po boku svého švagra Jindřicha Bradatého¹⁹⁶.

Děpolt III. nám poté opět mizí z pramenů. Můžeme předpokládat, že se vrátil do Čech a opět spravoval svůj úděl. Lze se také domnívat, že mlčení pramenů znamená útlum v Děpoltově politické činnosti a pokračující přehlížení ze strany Přemysla a jeho bratra. Děpolt III. se v letech následujících pravděpodobně snažil jen udržet úděl pro své potomky a zbytečně nevystupovat proti králi.

Dne 12. srpna roku 1222 však zemřel moravský markrabě Vladislav Jindřich¹⁹⁷ a Děpolt III. po pobytu v ústraní zřejmě opět vystoupil proti králi. Jeho pozornost se pravděpodobně obrátila na odumřelou Moravu, která se stala jablkem posledního sváru mezi Přemyslem a Děpoltem III.¹⁹⁸ Děpoltici se mohli domnívat, že jako jediná vedlejší větev Přemyslovců by mohli mít na Moravu a s ní spojený markraběcí titul nárok. Vždyť právě

190 *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae*, II. (1198-1230), č. 134, s. 124-125.

191 NOVOTNÝ, Václav. *České dějiny I/III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197-1253)*, s. 322.

192 NOVOTNÝ, Václav. *České dějiny I/III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197-1253)*, s. 325.

193 VANÍČEK, Vratislav. *Velké dějiny zemí Koruny české 2. sv.*, s. 118.

194 NOVOTNÝ, Václav. *České dějiny I/III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I.*, s. 322.

195 Letopisy české od roku 1196 do roku 1278. In: *Fontes rerum Bohemicarum II.* EMLER, Josef (ed.). Praha: 1874, s. 282-302, s. 283.

196 DEJMEK, Jindřich. *Děpoltici – K mocenskému postavení a osudům jedné větve Přemyslovců*, s. 111.

197 ŽEMLIČKA, Josef. *Počátky Čech královských 1198-1253, Proměna státu a společnosti*, s. 133.

198 ŽEMLIČKA, Josef. *Přemyslovci: Jak žili, vládli, umírali*, s. 233.

Morava byla po celé 12. století sídlem vedlejších větví panovnického rodu. Navíc se na Moravě nacházela tři údělná knížectví, což by s údělem v Čechách zabezpečilo všechny syny Děpolda III., pomineme-li Otu, kterému byla určena církevní dráha.

Následující události zůstávají nejasné. Děpoltici se asi o nějakou akci pokusili, někteří badatelé dokonce tvrdí, že se na Moravu vypravili s vojskem, ale neuspěli¹⁹⁹. Následně, asi roku 1223, Děpolt III. zemřel a král Přemysl vyhnal po smrti svého příbuzného, jeho manželku i syny z Čech, čímž české dějiny opustila poslední vedlejší větev rodu Přemysla Oráče, neboť bratři Děpolda III., jak již bylo řečeno výše, pravděpodobně zemřeli před rokem 1223.

O odchodu Děpolticů z Čech a jejich nárokům na Moravu je však mnoho nejasného. O tom, že by se Děpoltici pokusili nějakým způsobem uchvátit Moravu, nás domácí prameny neinformují, ani Dalimil ji s Děpoltici nespojuje. Zprávu o tom podávají prameny polské, kde ve Velkopolské kronice je manžel Adeljdy označován jako markrabě moravský²⁰⁰. Avšak tento titul, jak již bylo řečeno, Děpoltici nikdy neměli, neboť se jedná jen o konstrukt polského kronikářského prostředí nepříznivě naladěnému vůči Čechám. Dále je zde ono Dalimilovo svědectví o bitvě u Kouřimi datované do roku 1223²⁰¹. O tom, zda k bitvě došlo či ne, již řeč byla, ale je zde otázka onoho roku 1223, neboť z polských pramenů se dovídáme, že Děpoltici byli vyhnáni jednookým králem²⁰². To je však v rozporu s diplomatickým materiálem, ve kterém nacházíme syny Děpolda III. již roku 1224²⁰³. Díky tomu lze předpokládat, že Děpoltici skutečně opustili Čechy kolem roku 1223. Nu a co se oněch nároků na Moravu týče, lze snad jen říci, že Děpoltici se zřejmě o něco pokusili a nějaké nároky roku 1222 vznesli²⁰⁴, ale dříve než došlo k nějaké konfrontaci, Děpolt III. zemřel, což panovníkovi umožnilo vypudit nepohodlné příbuzné z Čech.

Jak shrnout postavení Děpolda III. a třetí generace Děpolticů? Bylo lepší než předchozích generací, anebo horší? Stejně jako u druhé generace záleží na úhlu pohledu. Z hlediska rozšíření údělu se jeví postavení třetí generace jako lepší. Navíc Děpolt III. získal Čechy v léno, což žádný Děpoltic před ním nedokázal, byť nikdy na trůn neusedl. I kontakty s vratislavským knížetem a Wettiny mohly navenek posilovat postavení Děpolticů. Na druhou

199 ŠOLLE, Miloš. *Po stopách Přemyslovských Děpolticů: Příspěvek ke genezi města Kouřimě*, s. 68.

200 *Kronika Wielkopolska*. ABGAROWICZ, Kazimierz (ed.), s. 151.

201 DALIMIL. *Rýmovaná Kronika česká tak řečeného Dalimila*, s. 163.

202 *Kronika Wielkopolska*. ABGAROWICZ, Kazimierz (ed.), s. 151.

203 *Schlesisches Urkundenbuch Band I: 971-1230*. APPELT, Heinrich (ed.). Koln: H. Böhlau, 1971, č. 246., s. 178-179.

204 SOMMER, Petr – TŘEŠTÍK, Dušan – ŽEMLIČKA, Josef (edd.). *Přemyslovci: Budování Českého státu*, s. 299.

stranu musíme podotknout, že vše, co třetí generace získala, získala jen proto, že král potřeboval klid, nezískala to za své služby nebo díky svým schopnostem. Zkrátka tedy protože Děpoltici byli v očích krále nespolehliví, což jim značně zkomplikovalo jejich postavení. Navíc můžeme pozorovat určitý ústup Děpolticů z vyšší politiky v Čechách, obzvláště po roce 1213. Tím, že mizeli z centra dění, museli zákonitě přicházet i o své kontakty s předními velmoži. Děpoltici tedy ve třetí generaci rozšířili své panství, ale ztratili reálnou moc a kontakty v zemi, což nám může dokázat fakt, jak snadno se Přemysl po smrti Děpolta III. Děpolticů zbavil. Dalimil ve své kronice sice hovoří o tom, že do Polska odešla s Děpoltici i jejich čeleď, ale je velice nepravděpodobné, že měla třetí generace mnoho sympatizantů mimo svůj úděl. Třetí generace Děpolticů sice zaznamenala množství úspěchů, ale těchto úspěchů dosáhli jen díky pověsti nespolehlivých příbuzných, kteří několikrát vystoupili proti vládnoucím Přemyslovcům. A právě jejich nespolehlivost vedla k oslabení jejich postavení, ztrátě údělu a k odchodu čtvrté generace Děpolticů do exilu.

4.4 Čtvrtá generace

Z našeho pohledu, když víme, jak události následovaly, by se mohlo zdát, že odchod do exilu musel být pro zbývající Děpoltice tvrdou ranou. Avšak potomci Děpolta III. tehdy nemohli tušit, že svou zem již nespátří. Navíc při ohlédnutí se zpět, ať již v historii Děpolticů nebo jiných Přemyslovců, nepředstavoval odchod do exilu věc neznámou a v nejednom případě se po nějaké době tito vyhnanci zase do vlasti vrátili. Naneštěstí pro ně se však doba změnila a nikomu ze čtvrté generace Děpolticů nebylo dáno, aby spatřil svou rodnou zem.

Polské kronikářské prostředí nás informuje o tom, jak Adelajda, označovaná jako markraběnka moravská, byla se svými syny vyhnána z Čech a uchýlila se ke svému bratrovi vratislavskému knížeti Jindřichovi Bradatému²⁰⁵. V kronice může jen zarazit výčet synů, kteří s Adelajdou odešli, neboť kronikář mezi uprchlíky zařadil magdeburského probošta Otu, který se v Čechách nepohyboval, a opomněl Soběslava. Volba Vratislavi byla při odchodu Děpolticů z Čech jasná, neboť zde se nacházel nejmocnější příbuzný Děpolticů, který by jim byl schopný poskytnout útočiště. Navíc dvůr svého vratislavského strýce již zřejmě někteří z Děpolticů navštívili v dřívějších dobách²⁰⁶. S Děpoltici samozřejmě přišli i jejich podporovatelé, většinou družiníci, které Dalimil označuje jako čeleď. Důkazem toho je exilová listina Děpoltice Soběslava, na níž svědčí jeho milites s českými jmény například Zezena a Rosnata²⁰⁷.

Přijetí Děpolticů vratislavským knížetem však muselo způsobit problémy ve vztahu s Přemyslem, navíc jeho dcera Anna byla mezi lety 1214-1218/20²⁰⁸ provdána za Jindřichova syna Jindřicha Pobožného, čímž se Přemysl zřejmě snažil ochladit vztahy mezi Děpoltici a vratislavským knížecím dvorem. Jen těžko se nám dnes představuje situace, která musela ve Vratislavi po příchodu Děpolticů nastat a spory, které s nimi mohla Anna, která zemřela až roku 1265²⁰⁹, čímž všechny Děpoltice přežila, vést. Na druhou stranu je však zapotřebí si uvědomit, že díky Annině české družině mohli být Děpoltici ve Vratislavi pod neustálým dohledem a kontrolou ze strany Přemysla, který mohl vědět o každém jejich kroku. Je tedy otázkou, jak moc byl vztah Vratislavi a Prahy příchodem Děpolticů pozměněn.

205 *Kronika Wielkopolska*. ABGAROWICZ, Kazimierz (ed.), s. 151. Z literatury k tomuto významnému Piastovci lze zmínit: APPELT, Heinrich. Heinrich I. der Bärtige. In: *Neue Deutsche Biographie band 8*. Berlin: Duncker & Humblot, 1969; ZIENTARA, Benedykt. *Henryk Brodaty i jego czasy*. Warszawa: TRIO, 1997.

206 DEJMEK, Jindřich. *Děpoltici – K mocenskému postavení a osudům jedné větve Přemyslovců*, s. 118.

207 *Schlesisches Urkundenbuch Band II: 1231-1250*. WINFRIED, Irgang (ed.). Koln: H. Bohlhaus, 1977, č. 289., s. 212-213.

208 JASIŃSKI, Kazimierz. *Rodowód Piastów śląskich: Piastowie wrocławscy, legnicko-brzescy, świdniccy, ziebiccy, glogowscy, żagańscy, oleśniccy, opolscy, cieszyńscy i oświęcimscy*, s. 105.

209 JASIŃSKI, Kazimierz. *Rodowód Piastów śląskich: Piastowie wrocławscy, legnicko-brzescy, świdniccy, ziebiccy, glogowscy, żagańscy, oleśniccy, opolscy, cieszyńscy i oświęcimscy*, s. 106.

Avšak nemusela to být jen Adelajda, co přesvědčilo vratislavského knížete k přijetí Děpolticů. Příbuzenské vazby samozřejmě znamenaly mnoho, ale nejen ve středověkých dějinách se setkáváme se situací, kdy se blízcí příbuzní navzájem nepodporovali, či se dokonce proti sobě stavěli. Dle Jindřicha Dejmků sehrál v rozhodnutí Jindřicha Bradatého o přijetí Děpolticů ve Vratislavi velkou roli magdeburský probošt Ota. Tento nejstarší syn Děpolta III. vykonal ve prospěch vratislavského knížete důležité diplomatické služby a kolem roku 1223 pravděpodobně ve jménu kníže Jindřicha Bradatého působil u císaře. „*Nepochybně právě on svým vlivem převážil vliv českého krále a Jindřichovy snachy Anny.*“²¹⁰

Naneštěstí však Otovy služby nemohly být využívány příliš dlouho, neboť ten zemřel již roku 1226. A orodování tohoto skvělého diplomata u císaře Fridricha II. ve prospěch jeho příbuzných vyznělo na prázdno²¹¹. S jeho smrtí nenávratně zmizela Děpolticům šance na zásah císaře v jejich prospěch. Zřejmě ani přítomnosti své sestry si vratislavský kníže příliš dlouho na svém dvoře neužíval. Zprávy o ní nám totiž záhy mizí, víme jen, že zemřela 23.3.²¹², bohužel nám neznámého roku. Její tělo bylo pochované v Třebenickém klášteře²¹³. Také Přemysl, jeden ze synů Děpolta III., jak již bylo řečeno výše, zemřel zřejmě krátce po příchodu do Slezska. Své uplatnění na dvoře strýce a v jeho službách tak našli na delší čas jen tři Děpoltici – Děpolt IV. Bořivoj, Soběslav a Boleslav.

Přestože by se dalo předpokládat, že Děpolt IV. musel jakožto nejstarší člen rodu zaujímat na knížecím dvoře zvláštní místo, nejsou nám jeho osudy téměř známy. Od zmínky o příchodu do Slezska se nám z diplomatického materiálu ztrácí a dovídáme se o něm až po deseti letech. Můžeme jen uvažovat, že mohl plnit pro svého strýce různé vojenské a jiné úkoly, které ho ode dvora vzdalovaly. A zřejmě za tyto různé služby si Děpolt IV., nazývaný též Bořivoj, vysloužil odměnu. Roku 1234 byl jmenován kastelánem na hradu Šrem, nacházejícím se na břehu řeky Varty ve Velkopolsku, jehož část tehdy vratislavský kníže dobyl. Badatelé soudí, že toto udělení mohlo být i určitou rekompenzací za ztrátu údělu v Čechách²¹⁴. Zisk hradskeho centra představoval pro Děpoltice velký úspěch a mohl vést k dalšímu rozvoji rodu. Vždyť právě zisky z hradskeho centra by je učinily méně závislými na svých slezských příbuzných, z jejichž financí zřejmě živili sebe i své družiny. Je však otázkou, jak máme chápat ono udělení hradskeho centra do správy. Lze si jen těžko představit,

210 DEJMEK, Jindřich. *Děpoltici – K mocenskému postavení a osudům jedné větve Přemyslovců*, s. 119.

211 ŠRÁMEK, Josef. *Po stopách pozapomenuté přemyslovske větve Děpolticů*, s. 9.

212 JASIŃSKI, Kazimierz. *Rodowód Piastów śląskich: Piastowie wrocławscy, legnicko-brzescy, świdniccy, ziębiccy, glogowscy, żagańscy, oleśniccy, opolscy, cieszyńscy i oświęcimscy*, s. 95.

213 NOVOTNÝ, Václav. *České dějiny I/III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197-1253)*, s. 555.

214 JASIŃSKI, Kazimierz. *Działalność czeskich Dypoldowiców na Śląsku w pierwszej połowie XIII.*, s. 202.

že by se Jindřich Bradatý pokusil na svém území vybudovat dědičný úděl pro Děpoltice, který by zákonitě oslaboval i jeho moc. Spíše můžeme předpokládat, že se mělo jednat o věc dočasnou, umístění zřejmě schopného válečníka do pohraniční oblasti a po nějaké době jeho odsun zpět, aby si k místu nevytvořil pevnější vazbu. Na obdobném principu rotace správců fungovala i hradská soustava v českých zemích.

S Děpoltem jakožto správcem Šremu se poté ještě setkáváme v diplomatickém materiálu, kde vystupuje jako svědek míru mezi Jindřichem Bradatým a velkopolským Vladislavem Odoničem²¹⁵. Avšak nová mocenská základna rodu příliš dlouho nezůstala. Mír totiž nevydržel a hradské centrum nacházející se v pohraničí se stalo horkou půdou. A právě zde mezi lety 1235-1236 padl Bořivoj při obraně hradu před Velkopolaný²¹⁶.

Nejvíce jsme informováni o exilových osudech bratrů Boleslava a Soběslava, kteří se často pohybovali v okolí knížete Jindřicha Bradatého a na jeho dvoře žili s menšími přestávkami do doby, než zemřel. Poprvé je oba nacházíme v diplomatickém materiálu již roku 1224, kdy vystupují jako svědci v listině Jindřicha Bradatého pro klášter Lubuš²¹⁷. Důkazem toho, jaký byl jejich význam ve Slezsku, je to, že se oba označení jako nepotes nostri nachází mezi prvními jmenovanými svědky hned za synem Jindřicha Bradatého. Následně se nám z pramenů ztrácí. Je však velmi zajímavé, že k roku 1225 nacházíme zprávu o dobytí Lubuše, jejímž správcem byl jistý Soběslav, Otou IV. Durynským²¹⁸. Mohli bychom tedy uvažovat o tom, že již před Děpoltem IV. Bořivojem byli možná i ostatní Děpoltici jmenováni vždy na čas správcí některých hradů na panství Jindřicha Bradatého. To by nám mohl potvrdit fakt, že často na několik let mizí z diplomatického materiálu. Bohužel tuto tezi nelze potvrdit, neboť zmiňovaný Soběslav může být Děpolticem, ale i Soběslavem Krosenským²¹⁹.

V diplomatickém materiálu na ně opět narážíme roku 1228 na další listině pro klášter v Lubuši²²⁰. Následně se oba podíleli na válkách svého strýce s Konrádem Mazovským, Otou Brunšvickým a braniborskými Askánci²²¹, z nichž lze jmenovat magdeburského arcibiskupa Albrechta²²². Jejich přítomnost na taženích dokazují svědečné řady listin – například listina

215 *Schlesisches Urkundenbuch Band II: 1231-1250*, č. 69., s. 43.

216 *Kronika Wielkopolska*. ABGAROWICZ, Kazimierz (ed.), s. 151.

217 *Schlesisches Urkundenbuch Band I: 971-1230*, č. 246., s. 178-179.

218 *Chronica Reinhardbrunensis*, s. 596.

219 DEJMEK, Jindřich. *Děpoltici – K mocenskému postavení a osudům jedné větve Přemyslovců*, s. 118., pozn. 175.

220 *Schlesisches Urkundenbuch Band I: 971-1230*, č. 287., s. 210-211.

221 ŠOLLE, Miloš. *Po stopách Přemyslovských Děpolticů: Příspěvek ke genezi města Kouřimě*, s. 68.

222 JASIŃSKI, Kazimierz. *Działalność czeskich Dypoldowiców na Śląsku w pierwszej połowie XIII.*, s. 193.

pro klášter Lubuš, kterou Jindřich Bradatý nechal vydat v Krosnu roku 1229²²³.

Znovu je nacházíme v diplomatickém materiálu roku 1231. Společně vystupují na konfirmační listině pro klášter v Lubuši²²⁴, načež ke konci roku nacházíme Boleslava na listině, ve které kancléř Sebastián obdarovává vratislavské biskupství spolu se svým bratrem Řehořem²²⁵.

Následujícího roku je oba můžeme sledovat v okolí knížete Jindřicha Bradatého, což dokazuje jeho listina, v níž obdarovává abatyši třebenického kláštera²²⁶, kde vystupuje mezi svědky Soběslav, či konfirmační listina vyhotovená pro klášter v Miechově, kde nacházíme oba Děpoltice²²⁷.

Následně nám z diplomatického materiálu mizí. Můžeme jen předpokládat, že neopustili knížectví svého strýce a mohli plnit nějaké úkoly, jež je vzdalovaly ode dvora. Důkazem toho, že zůstali na území Jindřicha Bradatého, by mohla být listina vratislavského knížete z roku 1237 pro klášter Naumburg, kde vystupuje Soběslav jako svědek²²⁸.

Můžeme předpokládat, že oba bratři setrvali v okolí a službách Jindřicha Bradatého až do jeho smrti, po které zůstali na dvoře jeho syna Jindřicha II. Pobožného, o čemž nás informují jejich jména ve svědečné řadě listiny knížete pro johanity z roku 1238²²⁹. Poté nám zprávy o nich opět na čas mizí. Můžeme jen předpokládat, že oba byli nějakým způsobem vtaženi do politiky nového knížete a že hlavně kvůli jeho manželce se přímo u dvora příliš nezdržovali. Naneštěstí pro oba Děpoltice nevládl jejich ochránce příliš dlouho. V prosinci roku 1240 vpadli Mongolové do Polska a i přes snahu je zastavit, se dostali roku 1241 až do Slezska. Nedaleko Lehnice se s nimi 9. dubna 1241 střel Jindřich Pobožný, v jehož vojsku se nacházel i Boleslav se svou družinou. Jak vratislavský kníže, tak Děpoltic našli v bitvě smrt²³⁰. Zůstává otázkou, zda se bitvy účastnil i Soběslav a podařilo se mu probít do bezpečí, či jen nedorazil se svou družinou na bojiště včas. Vzhledem k tomu, že oba bratři v bojích podporovali Jindřicha Bradatého, mohli bychom předpokládat, že i Soběslav by svého bratrance vojensky podpořil.

Po smrti bratra a ochránce se poslední žijící Děpoltic uchýlil k Boleslavu Rogatkovi²³¹. Na jeho dvoře prožil Soběslav poslední léta svého života. Ta můžeme sledovat jen velmi

223 *Schlesisches Urkundenbuch Band I: 971-1230*, č. 305., s. 225-226.

224 *Schlesisches Urkundenbuch Band II: 1231-1250*, č. 5., s. 3.

225 *Schlesisches Urkundenbuch Band II: 1231-1250*, č. 1., s. 1.

226 *Schlesisches Urkundenbuch Band II: 1231-1250*, č. 19., s. 9-10.

227 *Schlesisches Urkundenbuch Band II: 1231-1250*, č. 23., s. 13.

228 *Schlesisches Urkundenbuch Band II: 1231-1250*, č. 140., s. 91-92.

229 *Schlesisches Urkundenbuch Band II: 1231-1250*, č. 146., s. 94-95.

230 *Kronika Wielkopolska*. ABGAROWICZ, Kazimierz (ed.), s. 155.

231 JASIŃSKI, Kazimierz. *Działalność czeskich Dypoldowiców na Śląsku w pierwszej połowie XIII.*, s. 195.

obtížně. Lze přepokládat s přihlédnutím k jeho věku, že se již nemohl tak aktivně podílet na politice svého příbuzného. Už jen dvakrát nacházíme jeho jméno ve svědečných řadách listin. Poprvé na listině pro klášter Henrykow z roku 1243²³², naposledy prvního října roku 1247 v listině pro kapli sv. Martina²³³. Někdy poté Soběslav, poslední z Děpolticů, zemřel, zřejmě poslední léta trávil jen jako trpěný příbuzný.

Samozřejmě vystává otázka, jak to že se žádný z potomků Děpolta III. neoženil. V době útěku z Čech zde byli tři, pomineme-li církevní dráze věnujícího se Otu a v mládí zemřelého Přemysla, muži a ani jeden z nich zřejmě neměl manželku. Jasiński si to vysvětloval tím, že byl problém nalézt kněžny, které by jich byly hodny²³⁴, neboť oni byli z panovnického rodu. Ale musíme mít na zřeteli i reálnou situaci Děpolticů. Sice i nadále se v listinách označovali jako dux Bohemie (či Boemie) a jak to dokazuje Soběslavem vydaná listina, o které bude řeč v následující kapitole, neztráceli naději na svůj návrat. Vždyť nadále se považovali za vládce svého údělu. Ale pro otce urozených panen se mohlo zdát dosti nejisté provdat dcery za muže, kteří byli vlastně bez majetku. Přestože mohli nějaký čas Děpoltici spravovat některé kastelánie ve vratislavském knížectví, nemuselo se to zdát býti dostatečným zajištěním. Navíc právě pobyt u Jindřicha Bradatého a podílení se na jeho politice mohlo zdiskreditovat Děpoltice v očích ostatních piastovských knížat.

Jak tedy shrnout postavení čtvrté generace Děpolticů? Pokud bychom se na něj podívali z hlediska statků, tak se čtvrtá generace ocitla v obdobné pozici jako zakladatel rodu Děpolt I. I přes krátké držení kastelánie Děpoltem IV. Bořivojem a možná nějakém správcovství Boleslava a Soběslava se stali finančně závislími na svých příbuzných a na vlastní politiku již nemohli pomýšlet. I jejich návrat do vlasti byl jen iluzí. Přestože jsou na všech listinách titulováni jako dux Boemie, nelze si představit vojenskou či jinou intervenci vratislavského knížete proti českému králi. V tomto ohledu mohli být použiti jen k určitému nátlaku na českého krále a také k prezentaci prestiže. Možnost říci, že na mém dvoře se zdržuje dux Boemie, mohla pozvedat prestiž vratislavského dvora. Přesto však nelze shrnout jejich exilové postavení jako úplně špatné a představit si čtvrtou generaci jen jako trpěné příbuzné. I přes určitý dohled ze strany Anny a tedy Přemysla, i přes nemožnosti vyvíjet vlastní politiku, sehráli dle Jasińkeho mínění: „*vážnou roli v politických dějinách Slezska první poloviny XIII. století.*“²³⁵

232 *Schlesisches Urkundenbuch Band II: 1231-1250*, č. 241., s. 145.

233 *Schlesisches Urkundenbuch Band II: 1231-1250*, č. 329., s. 193.

234 JASIŃSKI, Kazimierz. *Działalność czeskich Dypoldowiców na Śląsku w pierwszej połowie XIII.*, s. 202.

235 JASIŃSKI, Kazimierz. *Działalność czeskich Dypoldowiców na Śląsku w pierwszej połowie XIII.*, s. 203.

5. Mocenské zázemí Děpolticů

5.1 Úděl Děpolticů ve východních Čechách

Východočeský úděl Děpolticů nepředstavoval ve vlastních Čechách unikum. Samozřejmě veřejnosti jsou mnohem známější úděly moravské, ale i v Čechách docházelo k tomu, že příbuzní vládnoucího knížete dostávali do správy část země²³⁶. Avšak než se přesuneme k údělným panstvím, je nutné si uvědomit, že samo slovo úděl je umělý výraz, neboť v pramenech se většinou setkáváme s označením *pars*²³⁷. Toto udělení však nebylo dědičné a většinou ani nemělo dlouhého trvání. Je pravděpodobné, že udělené oblasti nebyly ani pevně vymezené na rozdíl od moravských údělů a spíše měly charakter území postupovaných v aktuálních mocenských a politických potřebách vládnoucího knížete²³⁸. V těchto ohledech došlo ke změně až s Děpoltici.

O východočeském údělu Děpolticů nemáme příliš mnoho informací. Zmatenou informací Jarlocha o tom, že Děpolt II. držel čtvrtinu Čech, nelze brát příliš vážně. Za základní zdroj informací je považována listina Děpolta III., ve které vystupuje jako „*dux Caslavensis et Chrudimensis et Vratislavensis*“²³⁹, z čehož usuzujeme, že úděl Děpolticů zahrnoval tyto tři hradské obvody. Otázkou však zůstává, jak velké území bylo součástí hradskeho údělu. Jindřich Dejmek se ve své práci pokusil toto území vymežit na základě rozsahu zalesnění počátku 13. století. „... tvořil jej poměrně úzký pruh území, ohraničený na

236 Z pramenů víme, že kníže Svyatopluk II. spravoval určitý čas Žatecko, ale mnohem častěji než Žatecko, bylo udělováno nevládnoucím Přemyslovcům do správy Hradecko. Syn knížete Vratislava II. Břetislav, budoucí kníže Břetislav II., měl získat Hradecko k „výživě“. Avšak po jeho nástupu na knížecí stolec 14. září 1092 přestal úděl ve východních Čechách zřejmě existovat. Avšak v březnu roku 1115 měl Soběslav, budoucí kníže Soběslav I., získat Hradec a celou přináležející krajinu se čtyřmi dalšími hrady. Ani tentokrát úděl neexistoval dlouho, neboť Soběslavovi v červnu stejného roku byl knížetem Vladislavem I. svěřen do správy místo Hradecka úděl na jižní Moravě, v němž vládl dříve Konrád Brněnský. Krátce poté se zřejmě opět stalo Hradecko místem, které spravoval nevládnoucí Přemyslovec. Když se dle Kosmy roku 1117 kníže Vladislav vzdal vlády ve prospěch svého bratra Bořivoje, měl za tento skutek obdržet polovinu knížectví za řekou Labe směrem na sever. Vzhledem k údajům za Labem, lze předpokládat, že se jednalo právě o Hradecko. Ani Vladislav ve východních Čechách dlouho nezůstal, neboť po třech letech se opět vrátil na pražský knížecí stolec. Ještě jednou bylo Hradecko uděleno nevládnoucímu Přemyslovcovi do správy. Roku 1154 měl Oldřich, syn knížete Soběslava I., obdržet hrad Hradec za Labem s příslušenstvím jako úděl. Ale ani on se v něm dlouho neudržel, neboť následujícího roku uprchl do Polska; O udělování části Čech do správy máme zprávy u Kosmy: KOSMAS. *Cosmae Chronicon Boemorum*, s. 128, 133, 177, 180; o tom, že Hradecko získal do správy Bořivoj, nás informuje Vincencius: VINCENCIUS. *Letopis Vincencia, kanovníka kostela pražského*, s. 421. O údělech v Čechách se lze dočíst v: ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí 1034-1198*; BLÁHOVÁ, Marie – FROLÍK, Jan – PROFANTOVÁ, Nad'a. *Velké dějiny země Koruny české. 1. sv*; SCHELLE, Karel. *Velké dějiny země Koruny české. Tematická řada, Stát*. Praha: Paseka, 2015; DOBEŠ, Jan – HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005.

237 Toto označení nacházíme například u Kosmy: KOSMAS. *Cosmae Chronicon Boemorum*, s. 128, s. 180. a další.

238 FELCMAN, Ondřej – MUSIL, František (edd.). *Dějiny východních Čech: v pravěku a středověku (do roku 1526)*, s. 209-210.

239 *Codex diplomaticus et epistolarium regni Bohemiae*, II. (1198-1230), č. 112., s. 107.

severu Labem a pralesem v povodí Orlice, na východě lesním komplexem /místy sporadicky osídleným/, spojujícím Orlické hory s Českomoravskou vrchovinou a na jihu pralesy /či řídké obydlenými lesy Českomoravské vrchoviny.“²⁴⁰ Západní hranice zůstává otázkou. Kromě Dalimilovy zmínky o tom, že Děpolt III. byl knížetem Kouřimským, a tudíž že k jejich údělu patřila i tato kastelánie, máme ještě jednu zprávu o tom, že minimálně část Kouřimska mohla být pod správou Děpolticů. Listina Soběslava, syna Děpolta III., vydaná během jeho slezského exilu nás totiž informuje o tom, že vyhnaný Děpoltic potvrzuje, že jeden z jeho družiníků Přibyslav daroval tři vesnice na Kouřimsku klášteru Lubuš. „*Radlicz, Cruzci, Prestawili in provincia Curimensi.*“²⁴¹ Lze jen těžko předpokládat, že Děpoltic hlásící se tím i z exilu ke svému údělu, by potvrdil něco, co by kdysi nepatřilo jeho družiníkovi. Mohli bychom tudíž předpokládat, že nějaká část Kouřimska Děpolticům patřila, ale zároveň nás to nesmí unáhleně vést k tvrzení, že celá kastelánie i s Kouřimí patřila Děpolticům. Tato informace by se totiž dala interpretovat i tak, že Děpoltici měli spojence či družiníky z této oblasti, avšak reálně ji nespravovali. Je ovšem nutné zdůraznit, že ať už s Kouřimí nebo bez ní, tvořil východočeský úděl Děpolticů kompaktní celek, jehož jednotícím prvkem byla důležitá spojnice s Moravou, o které bude řeč níže.

Při tomto pokusu o rekonstrukci východočeského údělu Děpolticů, by nás mohlo zarazit, že jeho součástí se nestalo i Hradecko, v předchozí době tak často udělované do správy nevládnoucím Přemyslovcům. Navíc z dřívějších dob pocházející zmínka o tom, že Soběslav získal do správy Hradecko se čtyřmi dalšími hrady, by mohla evokovat, že oblast východočeského údělu Děpolticů mohla být údělem společně s Hradeckem. Než si budeme moci na tuto otázku odpovědět, bude nutné si uvědomit strategický význam obou oblastí. Zatímco Hradeckem a zřejmě přímo přes Hradec procházela takzvaná polská stezka, hlavní spojnice mezi Čechami a Polskem, přes Chrudimsko, Čáslavsko a Vraclavsko procházela hlavní spojnice s Moravou, takzvaná Trstenická stezka²⁴². V době, kdy můžeme pozorovat časté udělování Hradecka do správy, dochází k různým střetům s Poláky. Zmínit lze válku knížete Břetislava II. s Poláky na konci 11. století²⁴³, různé zásahy knížete Boleslava III. Křivoústého v Čechách v době intenzivních bojů o knížecí stolec v Praze²⁴⁴, ale i pozdější vpády Soběslava I. do Slezska v letech 1132, 33 a 34²⁴⁵. Z pozdějších let lze zmínit výpravu

240 DEJMEK, Jindřich. *Děpoltici – K mocenskému postavení a osudům jedné větve Přemyslovců*, s. 115.

241 *Schlesisches Urkundenbuch Band II: 1231-1250*, č. 289., s. 212-213.

242 FELCMAN, Ondřej – MUSIL, František (edd.). *Dějiny východních Čech: v pravěku a středověku (do roku 1526)*, s. 227.

243 ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí 1034-1198*, s. 124.

244 KOSMAS. *Cosmae Chronicon Boemorum*. Informace o vpádech nám podává Kosmova III. kniha.

245 KANOVNÍK VYŠEHRADSKÝ. *Kanovník vyšehradský*, s. 216 a 218.

císaře Fridricha Barbarossy, které se zúčastnil i Děpolt I. se svými bratry²⁴⁶. S ohledem na vztahy k tomuto sousedovi bychom mohli předpokládat, že udělováním Hradecka se pražský kníže snažil dosadit svého příbuzného blíže k hranici, aby zde působil jako jeho prodloužená ruka. Avšak v době vlády knížete Bedřicha, kdy se měl Děpolt II. ujmout správy východočeského údělu, nebezpečí z Polska nehrozilo. Ohrožením pro jeho vládu byli moravští údělníci. Právě proto zřejmě na místo tradičního Hradecka, bylo Děpolticům uděleno do správy Čáslavsko, Chrudimsko a Vraclavsko na spojnici Čech a Moravy. Stále zde však zůstává otázka, proč k těmto třem tehdy strategicky významnějším kastelániím nepřipojil Bedřich i Hradecko, čímž by se Děpoltici stali vládci celých východních Čech. Na tuto otázku dnes asi uspokojivou odpověď nenalezneme. Lze jen předpokládat, že kníže nechtěl připustit velký rozmach moci svých příbuzných.

Kromě snahy knížete Bedřicha zajistit si na spojnici s neklidnou Moravou bezpečí v podobě svého bratrance, musíme vzít v úvahu ještě jeden faktor, který mohl vést k udělení právě těchto hradeckých center. K roku 1134 jsme od kanovníka vyšehradského informováni o výpravě Soběslava I. do Polska. „... *sed de Bohemis praeter Gradicenses, Chrudimenses, Boleslavienses, Czaslavienses, Gladcenses, plures non fuerunt.*“²⁴⁷ To, že se vpádu účastnili jen bojovníci z východních provincií, by nás mohlo vést k úvaze, že tyto provincie měly určitý zvláštní status či význam. Vždyť kronikář neřekne jen někteří bojovníci z Čech, ale jmenuje konkrétně. Lze tedy předpokládat, že i to vedlo Bedřicha společně se snahou vytvořit si určitý nárazník před v danou dobu nejistou Moravou k tomu, že právě tři hradecká centra ve východních Čechách byla svěřena do správy Děpoltovi II.

Otázkou spojenou s východočeským údělem zůstává, které hradecké centrum sloužilo jako sídlo Děpolticů. Miloš Šolle měl v tomto ohledu po prozkoumání všech hradeckých center, která byla součástí údělu, jasno – v Kouřimi. Na první pohled by se zdálo, že to není úplně špatná úvaha. Tři poměrně malé hradecké obvody, se kterými kontrastuje rozsáhlá Kouřim²⁴⁸. Svou hypotézu se snažil potvrdit následující argumentací. Při studiu jednotlivých hradeckých center Čáslavi, Chrudimi a Vraclavi dospěl k názoru, že žádné z nich nesplňovalo předpoklady k tomu, aby bylo sídlem údělného knížete a navíc došlo k přebudování Kouřimi v době, kdy mohla být v držení Děpolticů, tedy někdy po vydání listiny, v níž se Děpolt III. tituluje jako kníže tří hradeckých center – například zpevnění akropole a přestavbě hradního

246 VINCENCIUS. *Letopis Vincencia, kanovníka kostela pražského*, s. 424.

247 KANOVNÍK VYŠEHRADSKÝ. *Kanovník vyšehradský*, s. 217. „... *ale z Čechů nebyli přítomni jiní než Hradečtí, Chrudimští, Boleslavští, Čáslavští, Kladští.*“ EKRT, Tomáš (trans.).

248 DEJMEK, Jindřich. *Děpoltici – K mocenskému postavení a osudům jedné větve Přemyslovců*, s. 117.

kostela²⁴⁹. V této domněnce jej také utvrzoval nález „*pedestalu s kouřimskými lvy, zkrocenými třetím fantastickým tvorem, pravděpodobně orlem.*“²⁵⁰ I přes archeologické nálezy, ojedinělou Dalimilovu zmínku a exilovou listinu Děpolticů nemůžeme potvrdit držení Kouřimi třetí generací Děpolticů. Sama listina Soběslava by nám mohla potvrzovat držení části hradskeho obvodu, nikoliv však celého. Přestavbu kastelanie a zdokonalení opevnění lze sice na jedné straně vyložit jako čin Děpolticů zvelebujících své sídlo, ale na druhé straně i jako čin Přemysla Otakara I. posilujícího si svou hranice s nepřiliš spolehlivými příbuznými. Díky tomu zůstává otázka držení Kouřimi Děpoltici a sídla Děpolticů nejasná. Lze se snad jen přiklonit k myšlence, že Děpoltici mohli rotovat mezi hradskými centry a vždy určitou dobu v nějakém se svou družinou pobývat.

Poněkud lépe bychom mohli nastínit ekonomický a strategický význam východočeského údělu, což by nám mohlo dát představu o reálné moci Děpolticů. Jádrem východočeského údělu totiž procházela Trstenická stezka – jedna z nejdůležitějších cest starých Čech²⁵¹. Počátek této stezky se zřejmě nacházel na pražském tržišti²⁵², odtud mířila přes východní Čechy do Olomouce²⁵³. U Čáslavi se tato cesta sbíhala se stezkou Haberskou a zřejmě i Libickou²⁵⁴, které směřovaly do dalších částí Moravy. Bez nadsázky lze říci, že Děpoltici tím drželi klíč k Moravě a zároveň klíč k Čechám. Důkazem toho může být i to, že u Čáslavi mělo dojít ke střetu vzbouřených moravských úředníků a části předáků s knížetem Vladislavem II. a jeho bratry²⁵⁵. Zároveň to však byla dost horká půda, neboť tudy musela táhnout vojsko směřující na Moravu či do Čech, která pokud by nebyla na straně Děpolticů, jim mohla způsobit značné škody.

Tato horká půda však skýtala také nemalé zisky v podobě mýta. Právě o postoupení části výnosu z mýta u vesnice Habry klášteru Vilémov je již několikrát jmenovaná listina Děpolta III. Mýto mělo být vybíráno také ve Stradouni, které měl vladyka Štěpán darovat klášteru v Podlažicích²⁵⁶. Zisky musely být značné, uvážíme-li, že většina kupců směřujících

249 ŠOLLE, Miloš. *Po stopách Přemyslovských Děpolticů: Příspěvek ke genezi města Kouřimě*, s. 119.

250 ŠOLLE, Miloš. *Po stopách Přemyslovských Děpolticů: Příspěvek ke genezi města Kouřimě*, s. 119-120.

251 VÁVRA, Ivan. Trstenická stezka. In: *Historická geografie 6*. Praha: 1971, s. 77-132, s. 77. Dále k Trstenické stezce: SEVERIN, Karel. Trstenickou stezkou, cestou necestou, necestou (K vývoji názorů na průběh středověké komunikace). In: *Pomezí Čech a Moravy 4*. Litomyšl: Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, 2000, s. 353-388.

252 VÁVRA, Ivan. *Trstenická stezka*, s. 80.

253 KVĚT, Radan. *Atlas starých stezek a cest na území České republiky*. Brno: studio VIDI, 2011, s. 148.

254 FELCMAN, Ondřej – MUSIL, František (edd.). *Dějiny východních Čech: v pravěku a středověku (do roku 1526)*, s. 169-170. K těmto stezkám dále: KVĚT, Radan. *Atlas starých stezek a cest na území České republiky*; VÁVRA, Ivan. Haberská cesta. In: *Historická geografie 3*. Praha: 1969, s. 8-32.

255 ŠOLLE, Miloš. *Po stopách Přemyslovských Děpolticů: Příspěvek ke genezi města Kouřimě*, s. 59.

256 Necrologium Podlažice. In: *Forschungen in Schweden für Mährens Geschichte*. Brünn: 1852, s. 416.

na Moravu tudy musela projít. V dřívějších dobách na zemské bráně u Trstenic, kudy vedlo hlavní spojení z Prahy do Olomouce, docházelo k proclení uherské soli, která so dovážela na pražský trh²⁵⁷. Avšak po roce 1150 nemáme o provázení soli tímto místem žádné zprávy²⁵⁸. Lze tedy přepokládat, že příjmy z proclené soli již Děpolticům neplynuly, avšak to nemusí znamenat, že zde nedocházelo k proclení ostatního zboží prováženého zemskou branou. Dále bychom mohli předpokládat nemalé zisky plynoucí s poměrně hustě a dlouhodobě osídlené oblasti polabské nížiny. Je však otázkou, zda všechny příjmy z údělu plynuly Děpolticům, či museli nějaký podíl odevzdávat pražskému knížeti, později králi. Z analogií s Uhrami předpokládáme, že hradecký správce odevzdával dvě třetiny zisku panovníkovi a o třetinu se dělili beneficiáři v dané provincii²⁵⁹. Zda však můžeme toto stáhnout i na údělného knížete, nelze říci. Snad jen konstatujeme, že určité zisky z poměrně bohatých oblastí museli Děpoltici panovníkovi odevzdávat.

Hospodářská zázemí hradeckých center by nám mohla pomoci pochopit služebná soustava. Služebná soustava byla nástrojem, který zvyšoval efektivitu pozemkového majetku a tvořil ekonomickou podporu moci knížete. Zjednodušeně se jednalo o to, že vládnoucí kníže dal lidem půdu, na které se měli sami živit, a za to měli odvádět výrobky, které potřeboval či vykonávat různé služby²⁶⁰. S těmito lidmi se pak setkáváme v pramenech či nacházíme celé vesnice pojmenované podle různých služeb. Dodejme ještě, že služebná organizace se soustředila kolem hradeckých center, na která byla vázaná. Avšak je otázkou, jaká byla její úloha v době, kdy se správy ve východních Čechách ujali Děpoltici. Zřejmě i nadále fungovala, ale její hospodářský význam klesal.

V okolí Chrudimi a Čáslavi nenacházíme výraznější uskupení služebné organizace, zmínit lze jen kováře v Řestokách u Chrudimi²⁶¹, u Vraclavi nacházíme celou skupinu. Z konfirmační listiny krále Vladislava I. pro klášter v Litomyšli se dovídáme o celé řadě služebníků z Vraclavska, kteří byli darováni klášteru za knížete Břetislava II. Jedná se o

257 SOMMER, Petr – TŘEŠTÍK, Dušan – ŽEMLIČKA, Josef (edd.). *Přemyslovci: Budování Českého státu*, s. 186.

258 CHARVÁT, Petr. Hrady v podlesí: středověké Vraclavsko do roku 1300. In: *Pomezí Čech a Moravy I*. Litomyšl: Státní okresní archiv Svitavy, 1997, s. 7-27, s. 15.

259 SOMMER, Petr – TŘEŠTÍK, Dušan – ŽEMLIČKA, Josef (edd.). *Přemyslovci: Budování Českého státu*, s. 188.

260 KRZEMIENSKA, Barbora – TŘEŠTÍK, Dušan. Přemyslovská hradiště a služebná organizace přemyslovského státu. In: *Archeologické rozhledy XVII*. Praha: 1965, s. 624-655, s. 624-625. K služebné soustavě také: KRZEMIENSKA, Barbora – TŘEŠTÍK, Dušan. Služebná organizace v raně středověkých Čechách. In: *Československý časopis historický 12*. Praha: 1964, s. 637-667.

261 FELCMAN, Ondřej – MUSIL, František (edd.). *Dějiny východních Čech: v pravěku a středověku (do roku 1526)*, s. 206.

pastýře kobyly a pekaře z Doubrovic, včelaře z Nedošina²⁶². Z jiné listiny se dovídáme o kuchaři, který sídlil na Kačí Hoře²⁶³. Službené vesnice by mohly reprezentovat Řepníky a Vinary²⁶⁴.

Zda v období, kdy byla oblast v držení Děpolticů, docházelo k těžbě železné rudy a výrobě železa, nelze s jistotou říci. Doposud pro tuto hypotézu chybí nějaký důkaz. Jisté však je, že k těžbě kovů docházelo na Čáslavsku již před polovinou 13. století²⁶⁵. Co se řemeslné výroby týče, tak dle archeologických nálezů se předpokládá, že v podhradí Čáslavi mohla existovat rozsáhlejší výroba keramických nádob, zásobující svou produkcí celý region²⁶⁶. K dokreslení celého ekonomického významu regionu zbývá ještě dodat, že v něm lze nalézt dvě tržiště. Jedno na Haberské stezce v Habrech a druhé na stezce Trstenické v lokalitě Hrutov²⁶⁷.

Jedna z posledních věcí, která by mohla dokreslit ekonomický význam východočeského údelu Děpolticů, by mohl být náhled do budoucna, do doby, kdy již Děpoltici tuto oblast opustili. Lze říci, že celý region prokazoval svou prosperitu i v pozdějších dobách. To nám může dokázat vznik královských měst. Zřejmě za vlády Přemysla Otakara II. bylo založeno královské město Chrudim v areálu bývalého hradiště. Přesný rok znám není, ale samotná obec se vzhledem k první pramenné zmínce rozhodla pro rok 1263. Nově založené město se stalo městem střední velikosti, které mělo kolem roku 1400 zhruba tři tisíce obyvatel²⁶⁸. Dodejme ještě, že Chrudim se stala jedním z královských věnných měst.

Ve stejné době jako Chrudim vzniklo v bývalém Děpoltickém údelu další královské město, Čáslav. Zde však nebylo město vybudováno v prostoru hradiště, ale v jeho podhradí. Původní hradiště se totiž nacházelo na malém ostrohu o velikosti 0,4 hektaru. Podhradí se nacházelo před šíjí, která k hradišti vedla, a právě zde v polovině 13. století začalo vznikat město²⁶⁹. Význam nového města podtrhovala, jakož i dřívějšího hradiště, poloha na strategické

262 *Codex diplomaticus et epistolarium regni Bohemiae*, I. (805-1197), č. 399, s. 411-415.

263 *Codex diplomaticus et epistolarium regni Bohemiae*, I. (805-1197), č. 399, s. 411-415.

264 KRZEMIENSKA, Barbora – TŘEŠTÍK, Dušan. *Přemyslovská hradiště a služební organizace přemyslovského státu*, s. 642.

265 TOMÁŠEK, Martin. Krajina středověkého Čáslavska. *Muzejní a vlastivědná práce. Časopis Společnosti přátel starožitností* 43, 2005, č. 4, s. 239-242, s. 240.

266 ŠOLLE, Miloš. *Po stopách Přemyslovských Děpolticů: Příspěvek ke genezi města Kouřimě*, s. 72.

267 FELCMAN, Ondřej – MUSIL, František (edd.). *Dějiny východních Čech: v pravěku a středověku (do roku 1526)*, s. 167.

268 CHARVÁT, Jiří. *Stará Chrudim, vlastivědné vyprávění o minulosti českého města*, s. 18-19. K hradišti a městu dále například: FROLÍK, Jan. Hradiště Chrudim a jeho zázemí. *Muzejní a vlastivědná práce. Časopis společnosti přátel starožitností* 31, 1993, č. 3, s. 181-182; JEŽEK, Martin. Kastel východočeského typu? A další otázky ze středověké Chrudimi. In: *Archeologické rozhledy* 51. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 1999, s. 833-871; ŠULC, Ivo. *Chrudim*. Praha: Paseka, 2010.

269 TOMÁŠEK, Martin. *Krajina středověkého Čáslavska*, s. 239-240. K Čáslavi dále například: TOMÁŠEK, Martin. Od "hradiště" k hradišti: Hrádek v Čáslavi. In: *Archeologie ve středních Čechách*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 1999, s. 375-384; SEDLÁČEK, August. *Děje města Čáslavě*. Praha: Občanská záložna čáslavská, 1874.

spojnici s Moravou, ale i těžba rud v jeho okolí.

Vraclav umístěná na strategickém místě, kde ústila zemské stezka do Čech²⁷⁰, se nedočkala toho, že by v jejím areálu či podhradí bylo založeno královské město. Místo neblaze spojené s vyvražděním Vršovců roku 1108²⁷¹, přestalo existovat jako hradské centrum a město, které v oblasti bývalé kastelánie vzniklo, se nacházelo poněkud dále od bývalého hradiště. Vznik královské města Vysoké Mýto je mnohem zajímavější, než založení Čáslavi a Chrudimi. Zřejmě ve 40. letech 13. století vzniklo jihovýchodně od současného města Staré Mýto, jež mělo zřejmě převzít úlohu Hrutovských polí pod zemskou branou, kde se konaly trhy. Jenomže toto centrum zaniklo již v 60. letech, kdy se tamní obyvatelé přestěhovali do nové lokality – Vysokého Mýta, neboť staré město zřejmě neodpovídalo nárokům na královské město a navíc mohly svou roli sehrát i problémy majetkoprávní – kvůli hranici mezi majetky města a litomyšlskou premonstrátskou kanonií²⁷². Toto město obdobně jako Čáslav těžilo ze své strategické polohy na spojnici s Moravou a také se stalo jedním z věnných měst.

Z toho, co bylo řečeno o údělu Děpolticů v době jejich držení dané oblasti a následného vývoje regionu, lze jednoznačně říci, že měl velký hospodářský potenciál, který mohli částečně využít již Děpoltici. Již jen dodejme, že od 14. století máme z oblasti zprávy o hornictví, zpracování kovů a sklárství, které bylo vázané na zdejší lesy. Celkový význam regionu podtrhuje i to, že právě zde bylo roku 1344 založeno nové biskupství se sídlem v Litomyšli²⁷³.

Vraťme se po tomto shrnutí hospodářského a strategického významu regionu do časů, kdy v něm vládli Děpoltici. O tom, jak svůj úděl spravovali, nejsme příliš informováni. Samo o sobě totiž představuje problém to, jak máme chápat údělného knížete. O kastelánech či hradských správcích víme, že ve své oblasti plnili několik funkcí: „*zahrnovali vojenské záležitosti, vybírání daní, dávek a cel, soudní záležitosti, kontrolu a obranu cest*“²⁷⁴ Avšak

270 CHARVÁT, Petr. *Hrady v podlesí: středověké Vraclavsko do roku 1300*, s. 14. K Vraclavi dále například: SKRUŽNÝ, Ludvík. Hradiště Vraclav u Vysokého Mýta. Jeho místo v Provincii vraclavské, při Trstenické stezce a v české historii. In: *Vraclav - genius jednoho místa. Příspěvky ze symposia konaného na Vraclavi dne 11. října 2001*. Vysoké Mýto: Okresní muzeum Vysoké Mýto, 2002, s. 7-37; CHARVÁT, Petr. Vraclavsko v raném středověku (asi 500-1300). In: *Osídlování Československa a počátky města Česká Třebová: sborník ze semináře konaného 7. března 2013 v České Třebové*. Česká Třebová: Městské muzeum, 2014, s. 11-18.

271 KOSMAS. *Cosmae Chronicon Boemorum*, s. 158-160.

272 FELCMAN, Ondřej – MUSIL, František (edd.). *Dějiny východních Čech: v pravěku a středověku (do roku 1526)*, s. 271-272. K dějinám Vysokého Mýta například: DVOŘÁK, Radovan. *Vysoké Mýto – stručné dějiny města*. Hradec Králové: 1974; JIREČEK, Hermenegild. *Královské věnné město Vysoké Mýto*. Brno: GARN, 2012.

273 FELCMAN, Ondřej – MUSIL, František (edd.). *Dějiny východních Čech: v pravěku a středověku (do roku 1526)*, s. 307 a 406.

274 *Přehled dějin Československa I.*, s. 134.

kasteláni byli odpovědni panovníkovi, jak tedy chápat v této hierarchii roli údělného knížete? Je pravděpodobné, že údělný kníže měl plnit funkci jakéhosi mezičlánku mezi správcí a panovníkem v čase, kdy vzrůst území neumožnil častou přítomnost panovníka na celém území. Avšak úděl nesmíme chápat jako nějaký samostatný stát, který měl trvalý rozsah či existenci. Údělný kníže zůstal závislý na panovníkovi a jeho moc se obvykle odvíjela od toho, jak dlouho držel danou oblast²⁷⁵. Proto i zde je nutné zdůraznit, že když Bedřich dával Děpoltovi II. do správy zmíněná hradská centra, neznamenal to, že v dané oblasti vznikne dědičný úděl. To, že zůstal v držení potomků Děpolta II., bychom měli chápat jako určitou náhodu, která byla dána tehdejší situací.

O tom, jak však vypadala konkrétní správa, nevíme. Můžeme jen tušit zapojení všech Děpolticů – vždyť Plzeňsko je uděleno do správy Děpoltovi III. a Soběslavovi. Zároveň však i zde existovali hradští správci, jak nám dokazuje listina Děpolta III., kde nacházíme kastelána jménem Petr²⁷⁶. K této listině snad jen dodejme, že je pro nás pramenem pro domněnku, že si Děpoltici zakládali jakýsi svůj dvůr, což dokazuje například to, že listina nebyla sepsána žádným nám známým písařem a mohla tedy vzniknout přímo v údělu²⁷⁷. Navíc v ní vystupují další členové možného dvora – například notář Albert.

Pokusme se nyní, závěrem této kapitoly, vymezit dobu držení části východních Čech Děpoltici. Jak již bylo řečeno dříve, je pravděpodobné, že úděl ve východních Čechách získal až Děpolt II., a to po návratu knížete Bedřicha do Čech. Někteří badatelé to upřesňují na rok 1182²⁷⁸. Druhým mezníkem by mohl být zmiňovaný Dalimilův rok 1223. Ten by mohlo potvrzovat i to, že do roku 1226 neznáme žádné knížecí úředníky z Vraclavi²⁷⁹. Možná právě protože byla dlouhou dobu Děpoltická, a tudíž tamní kasteláni nevystupují na listinách panovníka.

Jak tedy zhodnotit úděl Děpolticů? Jednoznačně lze říci, že východočeský se nacházel na nesmírně strategickém místě. Nejenže se nacházel na spojnici Čech a Moravy, ale zároveň byl dostatečně blízko ku Praze, což mohlo dávat Děpolticům větší šanci zmocnit se knížecího trůnu na Pražském hradě než moravským údělníkům. Navíc to byl region s význačným ekonomickým potenciálem a ještě nacházející se blízko Slezska, kde měla třetí generace Děpolticů své příbuzné. Ale všechny tyto klady se v případě konfliktů s panovníkem mohly

275 DOBEŠ, Jan – HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, s. 32.

276 *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae*, II. (1198-1230), č. 112., s. 107.

277 DEJMEK, Jindřich. *Děpoltici – K mocenskému postavení a osudům jedné větve Přemyslovců*, s. 107.

278 CHARVÁT, Jiří. *Stará Chrudim, vlastivědné vyprávění o minulosti českého města*, s. 17.

279 FELCMAN, Ondřej – MUSIL, František (edd.). *Dějiny východních Čech: v pravěku a středověku (do roku 1526)*, s. 215.

proměnit v zápory, neboť mohly omezovat panovníkovu moc – zejména pak na Moravě, na kterou by se s vojskem jen těžko dostal. A i hospodářský potenciál mohl být v rukou nespolehlivých příbuzných pro panovníka ohrožením. Tudíž lze říci, že úděl Děpolticů měl značný potenciál a byl silnou základnou rodu, ale mohl jim zůstat jen tak dlouho, jak věrně následovali svého panovníka.

5.2 Plzeňsko

Přestože Plzeňsko nebylo v držení Děpolticů tak dlouho jako východočeské kastelánie, nesmíme jej opomenout, abychom pochopili celkovou mocenskou základnu Děpolticů. Nevíme, jak dlouho byla tato kastelánie v držení Děpolticů. Jak již bylo řečeno výše, předpokládá se, že Děpoltici získali do správy Plzeňsko krátce před rokem 1213. Někteří historici se domnívají, že o něj přišli již roku 1216²⁸⁰ zřejmě v souvislosti s vystoupením proti králi. Vyloučit však nelze ani to, že ji ztratili až po svém odchodu²⁸¹, neboť roku 1224 nacházíme králova syna Václava na konfirmační listině jeho otce pro Břevnovský klášter s titulem vévody plzeňského a budyšínského²⁸².

Otázkou zůstává, proč právě Plzeňsko bylo uděleno Děpolticům do správy a ne nějaký region blíže jejich východočeskému údelu. Jedním z možných vysvětlení je, že Přemysl nechtěl posílit mocenskou základnu svých příbuzných na východě Čech, a tak v době, kdy potřeboval v zemi klid, dal do správy svým příbuzným významnou kastelánii, která se však nacházela na opačném konci Čech. V případě nějakého konfliktu by bylo pro Děpoltice nesmírně obtížné hájit dvě oddělená území. Další možností je, že vztah Děpolticů k Plzeňsku zůstával v míře apanáží²⁸³. Důvod však mohl být i jiný. Je možné, že Plzeňští mohli být v rámci státu chápáni jako nějaká zvláštní skupina. Zpráva o tom, že Václav byl titulován jako vévoda plzeňský a budyšínský by nás nemusela na první pohled nikterak zarážet. Pokud bychom neměli jednu zajímavou pasáž v kronice Otakara Štýrského. Ten když jmenuje u bitvy na Moravském poli síly Přemysla, tak kromě bojovníků z Čech a Moravy hovoří o mužích z Plzeňska, kteří byli ve třetím šiku²⁸⁴. V podstatě lze říci, že autor rozlišuje obyvatele království na Čechy, Moravany a Plzeňské. Je tedy možné i s přihlédnutím k titulu, který užíval Václav před smrtí svého otce, uvažovat, že Plzeňsko mohlo mít určitý zvláštní status. Nikoliv status údělného knížectví, ale spíše nějaký prestižní. A to mohlo také přimět Přemysla Otakara I. k tomu, aby jej udělil Děpolticům.

Nyní se přesuňme k hospodářskému a ekonomickému významu oblasti. Strategický, ale i ekonomický význam této kastelánii dodávaly obdobně jako ve východních Čechách dopravní tepny. Kastelánii procházely dvě významné cesty směřující do říše, Řezenská stezka

280 DEJMEK, Jindřich. *Děpoltici – K mocenskému postavení a osudům jedné větve Přemyslovců*, s. 132., pozn. 111.

281 DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana – ZELENKA, Jan (edd.). *Přemyslovský dvůr, Život knížat, králů a rytířů ve středověku*. s. 162.

282 *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae*, II. (1198-1230), č. 259, s. 248-251.

283 ASCHENBRENNER, Vít – BACHTÍK, Jakub – BUKAČOVÁ, Irena (edd.). *Dějiny města Plzně 1: do roku 1788*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2014, s. 83.

284 OTACHER. *Ottokars östreichische Reimchronik*. In: SEEMÜLLER, J. (ed.). *Monumenta Germaniae historica, Deutsche Chroniken 5/1-2*. Hannoverae: 1890, teil 1, s. 207.

a Norimberská stezka²⁸⁵, které se u Plzně spojovaly. Díky tomu tudy vedly jedny z hlavních spojnic se Svatou říší římskou. I po těchto dvou cestovali obchodníci, kteří museli platit mýto, což Děpoltice obohacovalo. Dále lze zmínit úvahy o existenci tržiště pod správním hradem, či extenzivní chov dobytka a ovcí v okolí Plzně, který je podložen archeologickými nálezy²⁸⁶.

I na Plzeňsku se nacházela služebná soustava. Zmínit lze hrnčíře ze vsi Zdemyslice²⁸⁷, dále soustružníky z Drahkova²⁸⁸, či ves Struhaře s tím, že další služebníci a služebné osady jsou poněkud více vysunuté od Plzně²⁸⁹. O tom, zda před 14. stoletím probíhala na Plzeňsku těžba stříbra, či železné rudy, nemáme zprávy. Prameny o ní hovoří až ve 14. století. Ze 13. století máme zprávy o ražbě mincí v Plzni, přesněji se jednalo o napodobeniny řezenských feniků, avšak tato ražba nebyla pravidelná²⁹⁰ a je otázkou, zda k ní docházelo i v době Děpolticů.

Celkový význam Plzeňska podtrhuje ještě jeho budoucí vývoj. V celém regionu vznikla řada měst. Lze zmínit například královské město Stříbro či různá města poddanská jako Rokycany, Dobřany a celé řada dalších většinou založených místní šlechtou²⁹¹. Nejvýznamnějším městem se stala Plzeň, královské město, jehož založení je obdobně jako u Vysokého Mýta velmi zajímavým příběhem, neboť nebylo tak snadné. Za vlády Přemysla Otakara II. došlo k plánovitému založení města v podhradí hradskeho centra²⁹². Avšak toto místo bylo vzhledem k dalšímu vývoji pro město nevhodné, a tak se většina obyvatel přesunula do nové lokality založené pravděpodobně Václavem II.²⁹³ To není na první pohled tak zvláštní, ale zajímavostí je, že Stará Plzeň i nadále fungovala a měla podporu ještě ve 14. století, kdy v ní i nadále sídlily úřady a fungoval královský hrad. Nutno podotknout, že i přes svůj výrazný rozmach získala Nová Plzeň status krajského centra až roku 1381²⁹⁴. Zmiňme

285 VÁVRA, Ivan. Řezenská a Norimberská cesta. In: *Historická geografie II*. Praha: 1973, s. 31-100, s. 31.

Dále: KVĚT, Radan. *Atlas starých stezek a cest na území České republiky*.

286 DUDÁK, Vladislav (ed.). *Plzeňsko – příroda, historie, život*. Praha: Baset, 2008, s. 304.; K dějinám západních Čech dále: KUMPERA, Jan (ed.). *Dějiny západních Čech. Od pravěku do poloviny 18. století*. Plzeň: Ševčík, 2004.

287 *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae*, I. (805-1197), č. 390, s. 398.

288 *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae*, I. (805-1197), č. 405, s. 431.

289 KRZEMIENSKA, Barbora – TŘEŠTÍK, Dušan. *Přemyslovská hradiště a služebná organizace přemyslovského státu*, s. 643.

290 ASCHENBRENNER, Vít – BACHTÍK, Jakub – BUKAČOVÁ, Irena (edd.). *Dějiny města Plzně I: do roku 1788*, s. 83.

291 DUDÁK, Vladislav (ed.). *Plzeňsko – příroda, historie, život*, s. 307-311.

292 ASCHENBRENNER, Vít – BACHTÍK, Jakub – BUKAČOVÁ, Irena (edd.). *Dějiny města Plzně I: do roku 1788*, s. 103. Z další literatury k dějinám Plzně lze zmínit například: BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Dějiny Plzně I, od počátků do roku 1788*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965; MARTINOVSKÝ, Ivan. *Dějiny Plzně v datech*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004.

293 DUDÁK, Vladislav (ed.). *Plzeňsko – příroda, historie, život*, s. 306.

294 ASCHENBRENNER, Vít – BACHTÍK, Jakub – BUKAČOVÁ, Irena (edd.). *Dějiny města Plzně I: do roku 1788*, s. 119.

ještě, že právě v době rozmachu měst se rozvíjí intenzivní těžba železné rudy a stříbra na Plzeňsku, z čehož prosperoval celý region.

Přestože nebylo Plzeňsko v držení Děpoliců dlouhou dobu, představoval jeho zisk značný úspěch. Jednalo se o kastelánii se strategickým významem a obrovským hospodářským potenciálem, který potvrdil i budoucí vývoj. Ať již byl vztah Děpoliců k Plzeňsku spíše apanážní nebo obdobný jako v případě východních Čech, generovala jim tato oblast značné zisky. Na druhou stranu je však nutné podotknout, že udělení Plzeňska neposílilo jejich moc takovým způsobem, jako by ji posílilo udělení kastelánie v sousedství východočeského údělu, čímž by panství Děpoliců tvořilo jednotný celek schopný účinné obrany proti panovníkově moci.

6. Zhodnocení postavení rodu

Pokusme se nyní shrnout postavení všech generací Děpolticů. Jak bylo řečeno v úvodu, pod pojmem postavení se skrývají vztahy s pražským knížetem/králem, mocenská základna a blízkost k trůnu. Nechme však stranou čtvrtou generaci, jejíž postavení bylo zvláštní tím, že již nepobývali v českých zemích, nevlastnili úděl a neměli ani šanci usednout na trůn v Praze, nemluvě o jejich vztazích s vládnoucími Přemyslovci.

Co se mocenské základny týče, sledujeme u Děpolticů její růst. Zatímco Děpolt I. žádný úděl neměl, jeho syn ho již získal, aby byl jeho potomky ještě rozšířen – o Plzeňsko a možná dříve i o část Kouřimska. Na druhou stranu si musíme uvědomit, že čím více rostla mocenská základna, tím více se zhoršovaly vztahy s pražským knížetem/králem. Sice již Děpolt I. měl krátký spor se svým bratrem, ale ten byl pouhou epizodou, po které následovala léta věrné služby. Vždyť i poslední výprava do Itálie, která se stala Děpoltovi I. osudnou, byla dalším z úkolů, který plnil ve službách svého bratra. Děpolt II. na rozdíl od svého otce získal část Čech do své správy, avšak jako první z Děpolticů byl donucen prchnout do exilu. Jedním z důvodů pro tento útěk mohly být i kontakty se znojemským údělným knížetem, které zřejmě navázal ve snaze udržet si svůj úděl. Třetí generace dosáhla dalšího rozšíření údělu, ale její vztahy s vládnoucími Přemyslovci nebyly valné. Vždyť k oběma rozšířením nedošlo za zásluhy. Pokud připustíme rozšíření východočeského panství o část Kouřimska, pak k němu došlo na nátlak římského krále jako satisfakce pro Děpolta III., kterému byly Čechy uděleny v léno. I druhému rozšíření mohl předcházet určitý nátlak a došlo k němu jen proto, aby v zemi zůstal při změně stran klid. Nelze se tudíž divit tomu, jaké vztahy mezi Přemyslem a třetí generací Děpolticů panovaly. A to jsme opomenuli i jejich podporu Vratislavovi. Zjednodušeně bychom mohli říci, že čím větší majetek Děpoltici získali, tím více se zhoršovaly jejich vztahy s vládnoucím knížetem/králem. Přísloví říká, že s jídlem roste chuť. Čím větší území Děpoltici vlastnili, tím více si mohli dovolit, ať už se jednalo o podporu Vratislava či možná i nároky na Moravu, a tím sami sobě přivodili osud vyhnanců.

Položme si nyní otázku, jak blízko měli Děpoltici k tomu, aby usedli na knížecí stolec v Praze. Před několika lety jeden časopis pro širokou veřejnost věnující se historii zveřejnil článek: „*Ambiciózní příbuzní Přemyslovců: Málem u nás vládli Děpoltici*“²⁹⁵. I když bychom to nemuseli očekávat, tak částečně má titulek pravdu. Děpoltici měli skutečně velmi blízko k tomu, aby usedli na pražský knížecí stolec. Nejbližší k tomu měl dle mého názoru Děpolt I. v době, kdy se jeho bratr účastnil druhé křížové výpravy. Pokud by Vladislav na výpravě

²⁹⁵ BAUER, Jan. Ambiciózní příbuzní Přemyslovců: Málem u nás vládli Děpoltici. In: *History revue* č. 12, 2011, s. 23-25.

zahynul, Děpolt by neměl žádný problém s tím, aby usedl na pražský knížecí stolec. Uvědomme si, že tehdy držel vládu v Čechách pevně ve svých rukou, zajal Soběslava, který se pokusil o uchvácení moci, a hlavně byl to on, kdo držel kámen, na který byl kníže dosazován. Ke smrti Vladislava však nedošlo. Otázkou, která se nám s Děpoltem I. vynořuje, je také to, co by se stalo, kdyby v Itálii nezahynul? Na tuto otázku patřící do pole kontrafaktuálních dějin, nelze spolehlivě odpovědět. Jen si uvědomme, jak zajímavé by bylo sledovat činy Děpolta I. v době, kdy by se jeho bratr snažil prosadit za nástupce svého syna Bedřicha. Tehdy by zřejmě i věrný Děpolt s vidinou na zisk knížecího stolce, neboť byl po bratrovi nejstarší, vystoupil se svými nároky.

Co se šancí Děpolta II. na zisk knížecího stolce týče, nelze říci, že by nebyli, ale muselo by mu být dáno, aby se navrátil s křížové výpravy. Po smrti knížete Konráda Oty by byl jedním z nejschopnějších Přemyslovců, navíc s kontakty na zahraničí. Avšak k tomu nedošlo a Děpolt II. pokračoval na rozdíl od mnohých říšských šlechticů ve výpravě i po smrti Fridricha Barbarossy, a to se mu stalo osudným.

Otázkou zůstávají šance třetí generace na zisk vlády v českých zemích. Je pravdou, že měli největší mocenskou základnu ze všech generací Děpolticů a ta jim také poskytovala nemalé zisky. Navíc jim byly Čechy i uděleny v léno, čímž byli v právní rovině nejbližší usednutí na pražský knížecí stolec. Ale nebál bych se tvrdit, že jejich reálné šance byly menší než šance předchozích generací. Udělení Čech v léno bylo spíše jen snahou o nátlak a reálná síla třetí generace se jasně projevila při vzpouře Děpolta III. Roku 1216 zůstali osamoceni a panovník se s nimi pomocí kurie snadno vypořádal.

Lze se tedy ztotožnit s názvem článku, že nám mohli Děpoltici vládnout, ale nebylo jim to dopřáno. Jejich postavení se sice z hlediska majetkového až po jejich definitivní vyhnání z Čech několikrát zlepšilo, ale čím více zvětšovali svou mocenskou základnu, tím více ohrožovali pražské vládce a rostly jejich ambice. Sehráli sice význačnou roli v dějinách Čech, ale protože neusedli na knížecí stolec v Praze, byli odsouzeni k tomu, aby je většina populace neznala. Přitom stačilo málo a mohli jsme se dočíst v učebnicích dějepisu o vládě některého z Děpolticů.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zrevidovat Děpoltice, nastínit jejich genealogii, postavení, představit jejich údělné panství a zhodnotit jeho strategický a hospodářský význam.

U genealogie se jednalo zejména o rozpor mezi teorií tří a čtyř generací Děpolticů. Domnívám se, že jsem nastíněnou argumentací dokázal oprávněnost teorie čtyř generací a zároveň určité rozpory, které nám rozbor polské teorie tří generací ukazuje. Tím však nechci polské bádání zavrhnout a znovu musím zopakovat, že i jeho poznatky jsou využitelné a některé z nich jsem do svého rodokmenu Děpolticů zapracoval. Za jednu z nejvýznamnějších hypotéz svého rodokmenu považuji domněnku o prvorozeném synovi Děpolta III. jménem Děpolt, který zřejmě zemřel mlád, a proto se o něm prameny nezmiňují. Jak již bylo řečeno, je velmi zarážející, že by Děpoltici, kteří měli ve zvyku pojmenovat své prvorozené syny jménem Děpolt, od tohoto ustoupili. Stejně tak je nepravděpodobné, že by Děpolt III. svému prvorozenci připravil duchovní dráhu. Zároveň jsem k této kapitole připojil mnou sestavený rodokmen Děpolticů.

U postavení Děpolticů jsem se vždy snažil nejprve nastínit co nejpřesněji jejich osudy, aby se z nich poté dalo co nejlépe vyzorovat jejich postavení. Dospěl jsem k závěru, že čím větší majetek Děpoltici drželi, tím více se zhoršovaly jejich vztahy s vládnoucími Přemyslovci. Ty se zhoršily takovým způsobem, že Děpolt III. musel mít dle mého názoru od událostí roku 1216 punc nepohodlného příbuzného, kterému nebylo radno důvěřovat. Domnívám se rovněž, že jejich osud v Čechách byl poté zpečetěn a Přemysl jen čekal na možnost k tomu, aby odeslal poslední vedlejší větev Přemyslovců do vyhnanství. Co se postavení čtvrté generace Děpolticů týče, domnívám se, že zde stále zůstává otevřena jedna hlavní otázka. Jak máme chápat jejich pobyt ve Vratislavi u Jindřicha Bradatého a jeho potomků? Nelze totiž s jistotou říci, zda přítomnost Děpolticů ve Slezsku zhoršila vztahy Přemysla a později Václava s Vratislavským knížectvím, či že byli oba panovníci rádi, že mají své příbuzné takříkajíc na očích, pod dohledem družiny manželky knížete Jindřicha Pobožného Anny.

V kapitole věnované údělnému panství Děpolticů jsem se pokusil nastínit důvody, které mohly vládnoucí Přemyslovce vést k tomu, aby svým příbuzným udělili právě toto území do správy. Dospěl jsem k závěru, že důvodem pro udělení právě tří východočeských hradských center byla situace knížete Bedřicha a ohrožení, které mu hrozilo z Moravy. Nebál bych se říci, že Děpoltici měli být na této strategické spojnici Čech a Moravy očima a ušima knížete, které by v případě útoku z Moravy se postavily příchozím a zabránily jim v postupu

směrem ku Praze. V této argumentaci tkví i důvod, proč Děpoltici nezískali již dříve udělované Hradecko – protože v danou dobu nebezpečí z Polska nehrozilo, větší riziko představovala Morava. Dále jsem se zaměřil na problematiku Kouřimska, kde jsem polemizoval s argumentací Miloše Šolleho a dle mého názoru jsem dokázal, že nelze se stoprocentní jistotou tvrdit, že Kouřim byla v držení Děpolticů. Svou pozornost jsem také věnoval ekonomickému a strategickému významu východočeského údeľu. V tomto případě jsem dospěl i s přihlédnutím k budoucímu vývoji regionu, že hospodářský potenciál musel být značný, i když se nedá zjistit přesně, jaké zisky Děpolticům oblast generovala. Stejně tak nelze pochybovat o strategickém významu celého regionu.

V práci jsem věnoval pozornost i Plzeňsku. Zde jsem se pokusil opět nastínit hospodářský a strategický význam oblasti. Lze říci, že i v této oblasti byl značný. Dále jsem přednesl tezi o zvláštním postavení, které mohlo Plzeňsko zaujímat v rámci Čech.

Přestože Děpoltici nejsou příliš známí, řekl bych, že si zasluhují naši pozornost. Jednalo se o skvělé válečníky – Děpolt I. se zúčastnil několika tažení do Itálie, jeho syn se proslavil na třetí křížové výpravě, která se mu stala osudnou a i jeho vnuk Děpolt III. se zúčastnil křížové výpravy. Dokonce i čtvrtá generace potvrdila pověst schopných válečníků a zúčastnila se válek po boku vratislavských Piastovců, které se dvěma z nich staly osudnými. Jednalo se také o muže, kteří svým významem překročili českou kotlinu – Děpolt I. měl za manželku dceru Albrechta Medvěda z Branibor a zřejmě i nemalé kontakty s říšskými velmoži. I Děpolt II. musel být ve Svaté říši římské národa německého známý, ale méně než jeho syn Děpolt III., kterého kontakty s Wettiny a vratislavskými Piastovci přivedly až do bezprostřední blízkosti krále Filipa Švábského, a dokonce od něj získal Čechy v léno. Potomci Děpolda III. zase získali renomé ve Slezsku.

Při hodnocení postavení Děpolticů bylo nastíněno, že nám mohli vládnout a skutečně od toho, aby usedli na pražský knížecí stolec, nebyli daleko. Nestalo se tak, ale přesto se jednalo o význačné muže, kteří výrazně zasáhli do dějin 12. a první poloviny 13. století. Muže, kteří si rozhodně nezaslouží to, aby byli širší veřejnosti neznámí. Bohužel pro ně dějiny píší vítězové a ve školních učebnicích se nachází jména panovníků, nikoliv jejich mladších bratrů či bratranců, kteří mety nejvyšší nedosáhli.

Prameny

- ARNOLD LÜBECKÝ. *Chronica Slavorum*. LAPENBERG (ed.). I.M., MGH SS r.g., t. XXXI, Hannoverae: 1869.
- Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae*, I. (805-1197). FRIEDRICH, Gustav (ed.). Praha: 1904-1907.
- Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae*, II. (1198-1230). FRIEDRICH, Gustav (ed.). Praha: 1912.
- DALIMIL. Rýmovaná Kronika česká tak řečeného Dalimila. In: *Fontes rerum Bohemicarum III*. EMLER, Josef (ed.). Praha: nákladem nadání Františka Palackého, 1882, s. 1-302.
- Chronica Reinhardbrunensis*. HOLDER – EGGER (edd.). MGH SS r.g., t. XXX, Hannoverae: 1896.
- Itinerarium Peregrinorum et Gesta Regis Ricardi*. STUBBS, William (ed.). London: Longman, Green, Longman, Roberts and Green, 1864.
- JARLOCH. Letopis Jarlocha, opata kláštera milevského. In: *Fontes rerum Bohemicarum II*. EMLER, Josef (ed.). Praha: nákladem Musea Království českého, 1874, s. 461-520.
- KANOVNÍK VYŠEHRADSKÝ. Kanovník vyšehradský. In: *Fontes rerum Bohemicarum II*. EMLER, Josef (ed.). Praha: nákladem Musea Království českého, 1874, s. 201-237.
- KERNBACH, Anna – WIHODA, Martin. *Milevský letopis: zápisky Vincencia, Jarlocha a Ansberta*, Praha: Argo, 2013.
- KOSMAS. Cosmae Chronicon Boemorum. In: *Fontes rerum Bohemicarum II*. EMLER, Josef (ed.). Praha: nákladem Musea Království českého, 1874, s. 1-200.
- Kronika Wielkopolska*. ABGAROWICZ, Kazimierz (ed.). Krakow: Universitas, 2010.
- Letopisy české od roku 1196 do roku 1278. In: *Fontes rerum Bohemicarum II*. EMLER, Josef (ed.). Praha: nákladem Musea Království českého, 1874, s. 282-302.
- Necrologium Podlažicence. In: *Forschungen in Schweden für Mährens Geschichte*. Brünn: 1852.
- OTACHER. Ottokars östreichische Reimchronik. In: SEEMÜLLER, J. (ed.). *Monumenta Germaniae historica, Deutsche Chroniken 5/1-2*. Hannoverae: 1890.
- Schlesisches Urkundenbuch Band I: 971-1230*. APPELT, Heinrich (ed.). Koln: H. Böhlau, 1971.
- Schlesisches Urkundenbuch Band II: 1231-1250*. WINFRIED, Irgang (ed.). Koln: H. Böhlau, 1977.

VINCENCIUS. Letopis Vincencia, kanovníka kostela pražského. In: *Fontes rerum Bohemicarum II.* EMLER, Josef (ed.). Praha: nákladem Musea Království českého, 1874, s. 407-460.

Výpisky z Vincencia, Gerlacha a jiných starších letopisů českých. In: *Fontes rerum Bohemicarum II.* EMLER, Josef (ed.). Praha: nákladem Musea Království českého, 1874.

Literatura

- APPELT, Heinrich. Heinrich I. der Bärtige. In: *Neue Deutsche Biographie band 8*. Berlin: Duncker & Humblot, 1969.
- ASCHENBRENNER, Vít – BACHTÍK, Jakub – BUKAČOVÁ, Irena (edd.). *Dějiny města Plzně 1: do roku 1788*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2014.
- BAUER, Jan. Ambiciózní příbuzní Přemyslovců: Málem u nás vládli Děpoltici. In: *History revue* č. 12, 2011, s. 23-25.
- BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Dějiny Plzně I, od počátků do roku 1788*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965.
- BLÁHOVÁ, Marie – FROLÍK, Jan – PROFANTOVÁ, Naďa. *Velké dějiny zemí Koruny české. I. sv.* Praha: Paseka, 1999.
- BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha: Leda, 2013.
- CARDINI, Franco. *Friedrich I. Barbarossa, Kaiser des Abendlandes*. Graz: Verlag Styria, 1990.
- DEJMEK, Jindřich. Děpoltici – K mocenskému postavení a osudům jedné větve Přemyslovců. *Mediavelia Historica Bohemica*, 1991, č.1., s. 89-139.
- DOBEŠ, Jan – HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005.
- DOBNER, Gelasius. Historische Nachrichten von herzoglichen Geschlechte der böhmischen Theobalden. *Abhandlungen einer Privatgesellschaft in Böhmen*, 1787, s. 1-38.
- DUDÁK, Vladislav (ed.). *Plzeňsko – příroda, historie, život*. Praha: Baset, 2008.
- DUGGAN, Alfred. *Křížácké výpravy*. Praha: Orbis, 1973.
- DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana – ZELENKA, Jan (edd.). *Přemyslovský dvůr; Život knížat, králů a rytířů ve středověku*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2014.
- DVOŘÁK, Radovan. *Vysoké Mýto – stručné dějiny města*. Hradec Králové: 1974.
- FELCMAN, Ondřej – MUSIL, František (edd.). *Dějiny východních Čech: v pravěku a středověku (do roku 1526)*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009.
- FIALA, Zdeněk. *Přemyslovské Čechy: Český stát a společnost v letech 995-1310*. Praha: nakladatelství Svoboda, 1975.
- FROLÍK, Jan. Hradiště Chrudim a jeho zázemí. *Muzejní a vlastivědná práce. Časopis společnosti přátel starožitností* 31, 1993, č. 3, s. 181-182.

- HEINEMANN, Otto von. *Albrecht der Bar: Eine quallenmässige Darstellung seines Lebens*. Darmstadt: G. G. Lange, 1864.
- HROCH, Miroslav – HROCHOVÁ, Věra. *Křižáci ve Svaté zemi*. Praha: Mladá Fronta, 1996.
- CHARVÁT, Jiří. *Stará Chrudim, vlastivědné vyprávění o minulosti českého města*. Chrudim: Okresní muzeum v Chrudimi, 1991.
- CHARVÁT, Petr. Hrady v podlesí: středověké Vraclavsko do roku 1300. In: *Pomezí Čech a Moravy I*. Litomyšl: Státní okresní archiv Svitavy, 1997, s. 7-27.
- CHARVÁT, Petr. Vraclavsko v raném středověku (asi 500-1300). In: *Osídlování Českořebovska a počátky města Česká Třebová: sborník ze semináře konaného 7. března 2013 v České Třebové*. Česká Třebová: Městské muzeum, 2014, s. 11-18.
- JASIŃSKI, Kazimierz. Działalność czeskich Dypoldowiców na Śląsku w pierwszej połowie XIII. In: KUCZYŃSKI, S. K. (ed.). *Spółczesność Polski średniowiecznej: zbiór studiów*. T. 4. Warszawa: Państw. Wydaw. Nauk, 1990, s. 171-203.
- JASIŃSKI, Kazimierz. *Rodowód Piastów śląskich: Piastowie wrocławscy, legnicko-brzescy, świdniccy, ziebiccy, głogowscy, żagańscy, oleśniccy, opolscy, cieszyńscy i oświęcimscy*. Wyd. 2. popr. Krakow: Avalon, 2007.
- JASIŃSKI, Kazimierz. Studia nad genealogia czeskich Dypoldowiców. *Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka*. 1981, roč. 36, s. 59-68.
- JEŽEK, Martin. Kastel východočeského typu? A další otázky ze středověké Chrudimi. In: *Archeologické rozhledy 51*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 1999, s. 833-871.
- JIREČEK, Hermeneglid. *Královské věnné město Vysoké Mýto*. Brno: GARN, 2012.
- KOHN, H. Die böhmischen Theobalden. Nach Originalquellen und zum Theil noch ungedruckten Urkunden. *Mitteilungen des Vereins für die Geschichte der Deutschen in Böhmen, t. VI*. Praha: Selbstverlage des Vereines, 1868, s. 185-195, 212-222.
- KREUTZ, Rudolf. Děpoltici z rodu Přemyslova a osudy jejich. *XVII. program c.k. vyššího gymnasia slovanského v Olomouci*. Olomouc: Národní knihtiskárna Kramáře a Procházky, 1886.
- KRZEMIENSKA, Barbora – TŘEŠTÍK, Dušan. Přemyslovská hradiště a služební organizace přemyslovského státu. In: *Archeologické rozhledy XVII*. Praha: 1965, s. 624-655.
- KRZEMIENSKA, Barbora – TŘEŠTÍK, Dušan. Služební organizace v raně středověkých Čechách. In: *Československý časopis historický 12*. Praha: 1964, s. 637-667.

- KULECKI, Michal. Ceremonial intonacyjny Przemyslidow w X-XIII wieku. In: *Przegląd historyczny LXXV*. Warszawa: 1984, s. 441-451.
- KUMPERA, Jan (ed.). *Dějiny západních Čech. Od pravěku do poloviny 18. století*. Plzeň: Ševčík, 2004.
- KVĚT, Radan. *Atlas starých stezek a cest na území České republiky*. Brno: studio VIDI, 2011.
- MARTINOVSKÝ, Ivan. *Dějiny Plzně v datech*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004.
- NOVOTNÝ, Václav. *České dějiny I/II. Od Břetislava I. do Přemysla I.* Praha: Jan Laichter, 1913.
- NOVOTNÝ, Václav. *České dějiny I/III. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197-1253)*. Praha: Jan Laichter, 1925.
- Přehled dějin Československa I [do roku 1526]*. Praha: Nakladatelství Academia, 1980.
- OPLL, Ferdinand. *Fridrich Barbarossa. Císař a rytíř*. Praha: Litomyšl: Paseka, 2001.
- POŘÍZKA, Jiří. *Řád maltézských rytířů: Z Palestiny na Via Condotti*. Praha: Elka Press, 1997.
- SEDLÁČEK, August. *Děje města Čáslavě*. Praha: Občanská záložna čáslavská, 1874.
- SEVERIN, Karel. Trstenickou stezkou, cestou necestou, necestou (K vývoji názorů na průběh středověké komunikace). In: *Pomezí Čech a Moravy 4*. Litomyšl: Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, 2000, s. 353-388.
- SCHELLE, Karel. *Velké dějiny Zemí Koruny české. Tematická řada, Stát*. Praha: Paseka, 2015.
- SCHMIDT, Roderich. Die Einsetzung der böhmischen Herzöge auf den Thron zu Prag. In: BEUMANN, Helmut – SCHRÖDER, Werner (edd.). *Aspekte der Nationenbildung im Mittelalter*. Sigmaringen: Thorbecke, 1978, s. 439-463.
- SKRUŽNÝ, Ludvík. Hradiště Vraclav u Vysokého Mýta. Jeho místo v Provincii vraclavské, při Trstenické stezce a v české historii. In: *Vraclav - genius jednoho místa. Příspěvky ze symposia konaného na Vraclavi dne 11. října 2001*. Vysoké Mýto: Okresní muzeum Vysoké Mýto, 2002, s. 7-37.
- SOMMER, Petr – TŘEŠTÍK, Dušan – ŽEMLIČKA, Josef (edd.). *Přemyslovci: Budování Českého státu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009.
- STARÝ, Marek. K právním aspektům nástupnictví na knížecí stolec a královský trůn v Čechách za vlády Přemyslovců. In: *Právněhistorické studie*, Praha: Karolinum, 2005, s. 29-69.

- SZCZAWIŃSKI, Arkadiusz. Genealogia Dypoldowiczów. In: GÓRNY, Marek. *Genealogia: Studia i materiały historyczne. T. 7.* Poznań-Wrocław: Wydawnictwo Historyczne, 1996, s 9-56.
- ŠOLLE, Miloš. *Po stopách Přemyslovských Děpoliců: Příspěvek ke genezi města Kouřimě.* Praha: Vyšehrad, 2000.
- ŠRÁMEK, Josef. Po stopách pozapomenuté přemyslovské větve Děpoliců: jeden pohnutý příběh ze středověkých dějin východních Čech. *Chrudimské vlastivědné listy*, 2013, č. 1, s. 6-10.
- ŠULC, Ivo. *Chrudim.* Praha: Paseka, 2010.
- TATE, Georges. *Křižáci v Orientu.* Praha: Nakladatelství Slovart, 1996.
- TOMÁŠEK, Martin. Krajina středověkého Čáslavska. *Muzejní a vlastivědná práce. Časopis Společnosti přátel starožitností* 43, 2005, č. 4, s. 239-242.
- TOMÁŠEK, Martin. Od "hradiště" k hradišti: Hrádek v Čáslavi. In: *Archeologie ve středních Čechách.* Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 1999, s. 375-384.
- VANÍČEK, Vratislav. *Velké dějiny zemí Koruny české 2. sv.* Praha: Paseka, 2000.
- VÁVRA, Ivan. Haberská cesta. In: *Historická geografie 3.* Praha: 1969, s. 8-32.
- VÁVRA, Ivan. Trstenická stezka. In: *Historická geografie 6.* Praha: 1971, s. 77-132.
- VÁVRA, Ivan. Řezenská a Norimberká cesta. In: *Historická geografie 11.* Praha: 1973, s. 31-100.
- WETZKY, Karl. *Bůh tomu chce: Češi a Moravané na 3. křížové výpravě do Svaté země.* Brno: Moba, 1998.
- WIHODA, Martin. Mocran et Mocran jako prostor k zamyšlení. *Časopis Matice Moravské* (2007), roč. 126, s. 377-410.
- WIHODA, Martin. *Morava v době knížecí 906-1197.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010.
- WIHODA, Martin. *Vladislav Jindřich.* Brno: Matice moravská, 2007.
- WIHODA, Martin. *Zlatá bula sicilská.* Praha: Argo, 2005.
- WIHODA, Martin – ŽEMLIČKA, Josef (edd.). *Zlatá bula sicilská: mezi mýtem a realitou.* Praha: nakladatelství Lidové noviny, 2016.
- ZAKRZEWSKI, Stanislaw. Piast czy Przemyslida. *Kwartalnik Historyczny* 20. 1996, s. 451-482.
- ZIENTARA, Benedykt. *Henryk Brodaty i jego czasy.* Warszawa: TRIO, 1997.

ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí 1034-1198*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997.

ŽEMLIČKA, Josef. Mocran et Mocran. Třetí basilejská listina Fridricha II. v kontextu Zlaté buly sicilské. *Český časopis historický* (2007), roč. 105, s. 305-350.

ŽEMLIČKA, Josef. *Počátky Čech královských 1198-1253, Proměna státu a společnosti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002.

ŽEMLIČKA, Josef. *Přemyslovci: Jak žili, vládli, umírali*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005.